327(497.584)''1526/1687''
929.7(497.584)''15/16''
Primljeno: 5. 2. 2026.
Prihvaćeno: 7. 5. 2026
Izvorni znanstveni rad
https://doi.org/10.22586/pp.v45i70.qryv9939

Lovro Kunčević [*]
Vedran Stojanović [**]

Dubrovački poklisari harača 1526. – 1687.: kvantitativna analiza dobi, diplomatskoga iskustva i rodovske pripadnosti [***]

Članak donosi kvantitativnu analizu dubrovačkih poklisara harača od 1526. do 1687., usredotočujući se na njihovu dob, prethodno diplomatsko iskustvo i rodovsku pripadnost. Na temelju baze podataka u koju je uneseno 818 misija i 366 diplomata, autori pokazuju da su gotovo četiri petine dubrovačkih diplomata bili vlastelini, a da je oko 44% tih vlastelina barem jednom služilo kao poklisar harača. Analizom „klasičnoga modela" starijega i mlađega poklisara potvrđuje se tendencija Senata da bira parove različite dobi i iskustva, ali se istodobno otkrivaju brojna odstupanja, uključujući misije u kojima je mlađi član poslanstva bio iskusniji ili su oba poklisara bila potpuni početnici. U nastavku se analizira dobna struktura poklisara, upozorava na najstarije i najmlađe poklisare, izdvajaju najiskusniji pojedinci i parovi te pokazuje da su neki vlastelinski rodovi (osobito Resti, ali i Sorgo, Menze, Cerva, Bona) bili izrazito „poklisarski", dok su drugi bili mnogo slabije zastupljeni. Završni dio rada ukazuje na dugoročni proces „pomlađivanja" i istodobnoga pada iskustva poklisara nakon 1630-ih, a osobito nakon potresa 1667., što se dovodi u vezu sa smanjenjem ukupne diplomatske aktivnosti Republike te pada interesa za poslanstva na Balkanu među vlastelom.

Ključne riječi: Dubrovačka Republika, poklisari harača, diplomacija, Osmansko Carstvo, kvantitativna analiza, vlasteoski rodovi, 16. i 17. stoljeće

[*] Lovro Kunčević, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Lapadska obala 4, 20 000 Dubrovnik, Republika Hrvatska, E-mail adresa: lovro.kuncevic@gmail.com

[**] Vedran Stojanović, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Lapadska obala 4, 20 000 Dubrovnik, Republika Hrvatska, E-mail adresa: vedranstojanovic44@gmail.com

[***] Ovaj rad nastao je u okviru ERC projekta *The Diplomacy of Small States in Early Modern South-Eastern Europe* (CoG 101043451). Na velikodušnoj pomoći zahvaljujemo kolegama Vesni Miović i Domagoju Maduniću.

Uvod

Ako postoji arhetipska misija dubrovačke diplomacije, to je nedvojbeno poslanstvo poklisara harača. Između 1458. i 1687., svake godine bez iznimke, s neumoljivom redovitošću geopolitičke nužnosti, diplomati su odlazili na sultanov dvor predati tribut i regulirati odnose između sićušne Republike i njezina moćnoga zaštitnika.[1] Osim u nekoliko iznimnih situacija, radilo se o dvojici vlastelina koji su na put kretali između ožujka i lipnja, a ostajali na Porti nekoliko mjeseci, no ponekad i znatno dulje – čak i nekoliko godina.[2] Ta redovita, čak ritmična, komunikacija između Dubrovnika i Porte rezultirala je specifičnom situacijom, odnosno diplomatskim odnosom kakav Dubrovnik nije imao ni s jednom drugom silom. Premda Republika na Porti nije imala klasične rezidentne diplomate – stalne predstavnike koji se smatraju začetkom moderne diplomacije – dugotrajna, a često i kontinuirana prisutnost dubrovačkih poklisara dovela je do stvaranja specifičnoga polutrajnoga diplomatskog predstavništva.[3] Intenzitet, dugotrajnost i jedinstvena organizacija dubrovačko-osmanske komunikacije jasno upućuje na ključnu činjenicu koju se u historiografiji možda ne naglašava dovoljno. Naime, koliko god Republici bila važna veza s Rimom i Španjolskom, najvažniji vanjskopolitički odnos novovjekovnoga Dubrovnika, bez ikakve sumnje, bio je onaj s Osmanskim Carstvom.

Ovaj tekst bavi se protagonistima toga odnosa – poklisarima harača – i to na nov način. Koristeći bazu podataka u koju su unesene sve poklisarske misije između 1526. i 1687. godine, članak donosi opsežnu kvantitativnu analizu najrazličitijih aspekata poslanstva harača.[4] Prva tema kojom se bavi jest iz literature poznat običaj Senata da bira „starijega" i „mlađega" poklisara znatno različite

[1] Zapravo je kronologija osmansko-dubrovačkih odnosa još složenija jer je prvo službeno poslanstvo odaslano već 1430., a do sredine 15. stoljeća u Istanbul je već upućen niz misija s „darovima". Ipak, 1458. godina predstavlja prekretnicu jer nakon nje više nema prekida ni dramatičnih redefiniranja dubrovačko-osmanskih odnosa sve do kasnoga 17. stoljeća.

[2] Za vrijeme polaska ambasadora vidi: Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2003), 38. Za trajanje poslanstva harača u 17. stoljeću vidi: Miović, *Dubrovačka diplomacija*, 236-238. Za još neke procjene trajanja poslanstva vidi: Bogdan Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji* (Zagreb: Školska knjiga, 1951), 101; Bogdan Krizman, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku* (Zagreb: IBI-Poduzeće za izdavanje, prodaju i distribuciju knjiga, 1957), 53; Zdenko Zlatar, *Between the Double Eagle and the Crescent: The Republic of Dubrovnik and the Origins of the Eastern Question* (Boulder: East European Monographs, 1992), 43.

[3] Klasična artikulacija ideje da su rezidenti začetnici moderne diplomacije nalazi se u: Garrett Mattingly, *Renaissance Diplomacy* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1955). Uz reference na stariju literaturu tema je nedavno obrađena u: Catherine Fletcher, *Diplomacy in Renaissance Rome. The Rise of the Resident Ambassador* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015).

[4] Naravno, ovaj kronološki okvir oslanja se na tradicionalnu periodizaciju dubrovačke političke povijesti: 1526. godina označava kraj „državnopravnih" veza s Ugarskom, a 1687. Dubrovčani su posljednji put poslali klasično poslanstvo s haračem (nakon pauze, od početka 18. stoljeća slat će ga svake treće godine).

dobi i iskustva, pokazujući da je to doista bila tendencija, ali uz brojna, ponekad i iznenađujuća odstupanja. Tekst potom donosi analizu dobi poklisara, rekonstruirajući prosječnu dob starijega i mlađega člana poslanstva, prosječnu razliku u godinama među njima te navodeći najstarije i najmlađe poklisare u navedenom razdoblju. Treća je tema diplomatsko iskustvo poklisara, odnosno pitanja vezana uz najiskusnije dubrovačke poklisare novoga vijeka, najiskusnije poklisarske parove i razlike u iskustvu između starijega i mlađega poklisara. Potom slijedi analiza poklisara u rodovskom ključu, koja otkriva da su neki rodovi sudjelovali u poslanstvima harača mnogo više od drugih te nudi moguća objašnjenja za to. U posljednjem dijelu teksta analiziraju se poklisarske misije tijekom duljega perioda te se ukazuje na promjene u iskustvu i dobi poklisarskih parova u prva dva stoljeća novoga vijeka.[5]

Metodologija

Osnovu ovoga rada i njegov temeljni alat čini baza podataka nastala u okviru digitalno temeljene istraživačke platforme *nodegoat*, koja je dizajnirana upravo da bi ponudila prikladna rješenja za obradu i prikaz podataka u humanističkim znanostima.[6] U dogovoru s arhitektima baze podataka prilagođeno je sučelje i

[5] Treba dodati da smo u kasnoj fazi pisanja ovoga rada doznali da postoji slična studija, doduše posvećena ranijem razdoblju: Valentina Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors who Worked in Pairs at the Beginning of the 15th Century", u: *Dziecińśtwo i starość w ujęciu historyków* [Childhood and Old Age in Historiography], ur. Anna Obara-Pawłowska i Małgorzata Kołacz-Chmiel (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016), 189-207. Iako ta studija otvara neka intrigantna pitanja, ono što ne ulijeva povjerenje jest niz ozbiljnih grešaka u njoj. Na primjer, *Acta Consilii Maioris*, na kojima je studija navodno utemeljena (!), citiraju se kao *Acta Consilii Maiores* (str. 190), a druga dobro poznata serija, *Testamenta notariae*, u tekstu se spominje kao *Testamente notariae* (str. 190). Posebno je zbunjujuća autoričina tvrdnja (str. 190) da je dob dubrovačkih ambasadora utvrđena upravo na temelju te arhivske serije. Naime, u oporukama sačuvanim u toj seriji dob oporučitelja navodi se tek vrlo iznimno, i to uglavnom u kasnijem razdoblju Republike. Dakle, nemoguće je da je dob brojnih ambasadora rekonstruirana na temelju tih dokumenata, nego je autorica vjerojatno konzultirala sveske Vekarićeve *Vlastele Grada Dubrovnika*, što iz posve nejasnih razloga ne spominje. Još jedna ozbiljna pogreška je tvrdnja (str. 191, bilj. 9) da su se sve do pada Republike ambasadori birali u Velikom vijeću, dok su se ostale odluke o misijama i vanjskoj politici donosile u Senatu. Dobro je poznato da upravo u 15. stoljeću izbor ambasadora postupno prelazi na Senat i ostaje jednim od njegovih važnijih prerogativa sve do pada Republike. Nadalje, u samoj analizi postoje zbunjujuća mjesta, poput onoga na str. 196, gdje autorica piše: „Tandems of the City's ambassadors most often became active ambassadors in their late forties or even in their early fifties." No već u idućoj rečenici tvrdi nešto što bi impliciralo da su parovi ambasadora bili mnogo stariji: „Average age of the tandems of ambassadors in Dubrovnik (…) was 58." Takve je navode nemoguće provjeriti jer članak ne sadržava nijednu tablicu ili popis, što bi bilo apsolutno izvedivo s obzirom na malen uzorak od 75 analiziranih diplomatskih misija. Sve u svemu, s obzirom na greške, malen uzorak i netransparentnost teksta, čini se da taj tekst treba uzimati s mnogo opreza. Stoga ćemo se na njega oslanjati tek sporadično i bez izvođenja važnih zaključaka.

[6] https://nodegoat.net (pristup ostvaren 3. 2. 2026.).

odabrana struktura koja najbolje odgovara jednom od ciljeva projekta: izradi baze podataka svih diplomatskih misija od 1526. do 1699. godine. Osnovna „jedinica" baze je diplomatska misija, kojoj se pridružuju različiti podaci kao što su datum misije, institucija/tijelo koje šalje misiju, odredišna institucija/tijelo, odredišna lokacija, vrsta i opis misije i, naravno, podaci o diplomatima. Nakon unošenja podataka moguć je prikaz misija na zemljovidu, ali i filtriranje i odabir podataka na temelju brojnih kriterija.

Nakon tehničkih priprema trebalo je odabrati izvore za „punjenje" baze. Najveći broj unosa u bazu temelji se na arhivskoj seriji Državnoga arhiva u Dubrovniku HR-DADU-8, *Litterae et commissiones Levantis* i *Ponentis* (Pisma i upute Republike na Istok i na Zapad). Taj serijalni izvor pruža mogućnost za unos svih podataka iz baze. Kod određenih nejasnoća ili poteškoća koristili smo i seriju HR-DADU-3, *Consilium Rogatorum* (Vijeće umoljenih / Senat), ali samo kao pomoćni izvor jer, iako donosi detaljan uvid u rasprave i izbor diplomata, ponekad je teško odgonetnuti je li izabrani diplomat stvarno otišao na povjerenu mu misiju. Kombinacija tih dviju serija omogućila nam je cjelovitiju sliku. Na taj smo način došli do broja od 818 diplomatskih misija i 366 diplomata, od čega su 289 diplomata bili pripadnici dubrovačkog patricijata. A kad smo dobivene podatke uparili s kapitalnim djelom Nenada Vekarića o dubrovačkoj vlasteli, koje sadržava mnoštvo biografskih detalja, dobili smo ne samo golem skup podataka nego i mogućnost širega uvida koji itekako nadmašuje običnu kvantitativnu analizu.

„Klasični model"? Mlađi i stariji poklisar

Na samom početku potrebno je iznijeti nekoliko općenitih podataka koji predstavljaju kontekst za kasnije analize u ovom članku. Prvi vrlo indikativan podatak proizlazi iz prije navedenih brojeva: između 1526. i 1687. godine identificirali smo 366 diplomata, od kojih je 289 pripadalo vlasteli. Dakle, čak 78,96% diplomata u analiziranom razdoblju bili su vlastelini. To jasno pokazuje da je dubrovačka diplomacija bila izrazito aristokratska te otkriva da je vlastela u diplomaciji ostvarila dominaciju slično kao i u mnogim drugim aspektima javnih poslova. Drugi općeniti podatak koji treba istaknuti jest da je od ukupno 366 diplomata njih 162 barem jednom obnašalo službu poklisara. Drugim riječima, 44,26% vlasteoskih diplomata imalo je poklisarsko iskustvo, dok 55,74% nikad nije nosilo harač na Portu. Iz svega navedenog proizlazi da je poklisarska služba za diplomate bila prilično uobičajeno iskustvo – radilo se o jednoj od najvažnijih, ali i najčešćih diplomatskih misija staroga Dubrovnika.

Uobičajena praksa pri izboru poklisara harača bila je da se bira jedan stariji vlastelin, koji je već imao iskustva s poslanstvima na Portu, i jedan mlađi, manje

iskusan ili posve neiskusan, koji je imao priliku učiti uz svojega starijega kolegu.[7] Zanimljivo je da taj običaj nikad nije fiksiran u nekoj općoj i trajnoj zakonskoj normi: iako se radilo o uvriježenoj praksi, ona se može iščitati tek iz privremenih odredbi, kao i brojnih konkretnih primjera o kojima će biti riječi u nastavku teksta. U tom kontekstu zanimljiva je odredba iz 1569. godine kojom je Senat pokušao izbjeći probleme s izborima poslanika u Istanbul odredivši da ih se bira četiri godine unaprijed.[8] Iako ih se u odredbi ne spominje izričito, razlika između starijega i mlađega poklisara jasno je vidljiva. Najprije se određuje izbor *de facto* starijega poklisara odlukom da među članovima Senata treba izabrati četvoricu mlađih od 60 godina (a i starijih ako to žele), i to po jednoga za svaku iduću godinu. Tek se potom odlučuje o izboru *de facto* mlađega poklisara, kojega se biralo među članovima Velikoga vijeća starijima od 35 godina, i to ne četiri godine unaprijed kao njegova kolegu, nego svake godine po potrebi. Još jasnije razlikovanje između starijega i mlađega poklisara vidljivo je u dvije identične odredbe o biranju poklisara za tekuću godinu, koje su donesene 1649. i 1650.[9] Premda se ni tu izrijekom ne spominju mlađi i stariji poklisar, jasno je da između dvojice članova poslanstva treba postojati osjetna razlika u dobi, a i u iskustvu. Naime, odredbom se propisuje da Senat prvo bira poklisara koji treba imati između 36 i 50 godina, a može biti i stariji ako pristane, te „je prije toga barem jednom bio poklisar u Konstantinopolu".[10] Tek nakon toga pristupalo bi se izboru njegova mlađega kolege, za kojega su kriteriji bili mnogo jednostavniji – trebao je imati navršenih 25 godina.[11]

---

[7] Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 86-87; Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 21. Za neke primjere iz prve polovine 15. stoljeća kod kojih se može spekulirati o starijem diplomatu kao svojevrsnom mentoru mlađega člana poslanstva vidi: Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 194-195.

[8] Hrvatska (dalje: HR) – Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DADU) – Acta Consilii Rogatorum (dalje: 3), 59, f. 193r. Ipak, Senat je uskoro odbacio tu ideju, HR-DADU-3, 59, f. 205r. Ideja o izboru starijega poklisara četiri godine unaprijed ponovno je razmatrana i odbačena 1576. godine (HR-DADU-3, 63, f. 128r).

[9] HR-DADU-3, 101, f. 120v-121r; HR-DADU-3, 102, f. 49v.

[10] *Che nell'eccmo consiglio di Pregati si debbia prima proporre l'electione di uno di due Ssri Ambasciatori sudetti, e cosi continuarsi fino che sarà rimasto il quale debba essere di età almeno di anni 36 finiti, sin'ad anni cinquanta e che sia stato per avanti almeno una volta ambasciatore in Constantinopoli* (HR-DADU-3, 101, f. 120v; HR-DADU-3, 102, f. 49v).

[11] Zanimljivo je da je ova odredba predviđala i drugačije nagrade za poklisare. Samo je stariji nakon završetka misije imao pravo prodaje soli na Pločama, a prije misije mogao je dobiti i kredit od države u iznosu od 200 dukata, koji je trebao vratiti tek nakon povratka s poslanstva (HR-DADU-3, 101, f. 120v-121r; HR-DADU-3, 102, f. 49v). Doduše, treba napomenuti da u još jednoj odredbi o izboru poklisara, donesenoj 1577., nema različitih uvjeta pri izboru dvojice poklisara, nego se samo određuje da ih se bira među članovima Velikoga vijeća u dobi između 35 i 60 godina (HR-DADU-3, 64, f. 139v). Treba reći da se distinkcija između starijega i mlađega poklisara iščitava i u ritualu. Pri ceremonijalnom odlasku poklisara iz Grada u više trenutaka simbolički je naglašavan ugled starijega člana poslanstva: Nella Lonza, *Kazalište vlasti. Ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i*

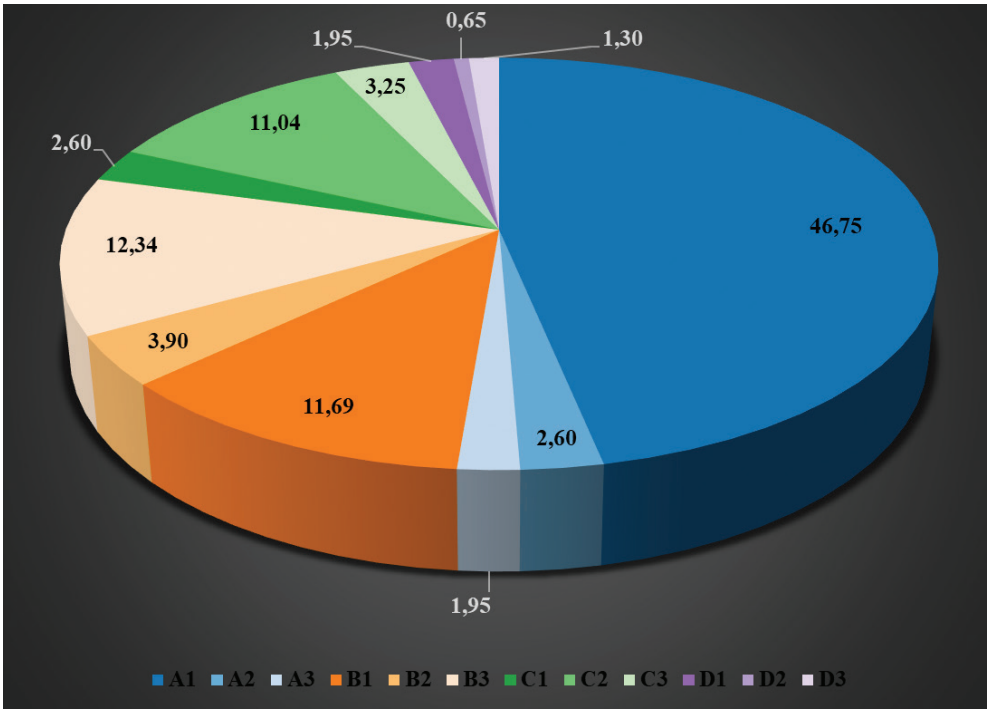
Tendenciju Senata da bira poklisarske parove u kojima je stariji član imao više iskustva potvrđuje i kvantitativna analiza. Da bismo razumjeli u kojoj se mjeri Senat držao toga „klasičnog" modela, usporedili smo dob poklisara i njihovo prethodno iskustvo u poklisarskim misijama. No, da bismo dobili cjelovitu sliku, dodali smo i treću varijablu, odnosno iskustvo koje su poklisari imali u diplomatskim misijama druge vrste.

Tablica 1. Odnos poklisarskoga i ukupnoga iskustva kod starijega i mlađega poklisara

Skup.	Br. slučajeva	%	Podskup.	Vrsta odnosa	Br. slučajeva	%
A	79	51,30	A1	Stariji ima više poklisarskoga iskustva i više ukupnoga iskustva	72	46,75
			A2	Stariji ima više poklisarskoga iskustva i manje ukupnoga iskustva	4	2,60
			A3	Stariji ima više poklisarskoga iskustva i jednako ukupnoga iskustva	3	1,95
B	43	27,92	B1	Stariji ima jednako poklisarskoga iskustva i više ukupnoga iskustva	18	11,69
			B2	Stariji ima jednako poklisarskoga iskustva i manje ukupnoga iskustva	6	3,90
			B3	Stariji ima jednako poklisarskoga iskustva i jednako ukupnoga iskustva	19	12,34
C	26	16,88	C1	Stariji ima manje poklisarskoga iskustva i više ukupnoga iskustva	4	2,60
			C2	Stariji ima manje poklisarskoga iskustva i manje ukupnoga iskustva	17	11,04
			C3	Stariji ima manje poklisarskoga iskustva i jednako ukupnoga iskustva	5	3,25
D	6	3,90	D1	Vršnjaci imaju jednako poklisarsko iskustvo i jednako ukupno iskustvo	3	1,95
			D2	Vršnjaci imaju jednako poklisarsko iskustvo, a različito ukupno iskustvo	1	0,65
			D3	Vršnjaci imaju različito poklisarsko i ukupno iskustvo	2	1,30
	154	**100,00**	UKUPNO		**154**	**100,00**

18. stoljeću (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2009), 153-155, 441 (bilj. 1697), 468-469.

Grafikon 1. Prikaz različitih odnosa dobi i iskustva poklisarskih parova na temelju podskupina iz tablice 1

Iako postoje zanimljiva odstupanja, generalna tendencija je jasna. U gotovo polovini slučajeva (A1 = 46,75%) iskustvo je u svakom pogledu bilo na strani starijega poklisara, koji ne samo da je imao više misija u Istanbul od mlađega kolege nego i više diplomatskoga iskustva uopće. Tipičan primjer takva „klasičnoga" modela je poklisarski par iz 1539., u kojem je stariji poklisar, Marin Božov Gozze, imao 42 godine, to mu je bilo treći put da nosi harač, a prethodno je bio na tri diplomatske misije. Njegov kolega Marin Petrov Saraca imao je 29 godina, to mu je bila prva poklisarska misija, a prethodno je bio na tek jednoj misiji. No postojali su i parovi kod kojih je razlika bila mnogo osjetnija, poput poklisara iz 1544., Ivana Nikolina Palmota (50 godina, deveta poklisarska misija, ukupno 16 diplomatskih misija) i Nikole Leonardova Georgio (38 godina, prva poklisarska misija, jedna diplomatska misija prije toga). S druge strane, postojali su i parovi kod kojih iskustvo jest bilo na strani starijega poklisara, ali je i mlađi bio izrazito iskusan diplomat. Na primjer, 1632. harač su nosili Jakov Frano Bobali (63 godine, osma poklisarska misija, ukupno 16 diplomatskih misija) i Marin Andrijin Sorgo (47 godina, peta poklisarska misija, ukupno 11 diplomatskih misija). Naposljetku, bilo je parova kod kojih je stariji član bio nešto iskusniji, ali su obojica bila relativno neiskusni diplomati. Tako su 1653. u Istanbul poslani Džore Džorin Palmota (47 godina, druga poklisarska misija, jedna prethodna diplomatska misija)

i Nikolica Pavlov Gondola (35 godina, prva poklisarska misija, bez prethodnih diplomatskih misija).

Tendencija da iskustvo bude na strani starijega poklisara još je vidljivija ako se kriteriji postave manje strogo. Naime, kad se zanemare druge diplomatske misije i uzme u obzir samo prethodno poklisarsko iskustvo, stariji član poslanstva imao je više iskustva od mlađega u 51,30% slučajeva (A). Ako se kriteriji dodatno prošire, odnosno uzmu u obzir situacije u kojima je stariji član imao više ili *jednako* poklisarskoga iskustva kao njegov mlađi kolega, radi se o velikoj većini slučajeva (A + B = 79,22%). Drugim riječima, samo u 16,88% slučajeva (C) stariji član poslanstva imao je manje poklisarskoga iskustva od mlađega. No i u takvim slučajevima postoje parovi kod kojih je razlika u poklisarskom iskustvu bila minimalna, a stariji član poslanstva imao je mnogo više diplomatskoga iskustva uopće. Dobar su primjer poklisari iz 1626., Benedikt Matov Ghetaldi (63 godine, treća poklisarska misija, 11 prethodnih diplomatskih misija) i njegov mlađi kolega Marin Andrijin Sorgo, koji je imao tek jednu poklisarsku misiju više i osjetno manje diplomatskoga iskustva (41 godina, četvrta poklisarska misija, šest prethodnih diplomatskih misija).

Unutar skupine u kojoj je mlađi član imao više poklisarskoga iskustva od starijega najzanimljiviji su slučajevi kad je ne samo poklisarsko nego i diplomatsko iskustvo uopće bilo na strani mlađega poklisara (radi se o 11,04% slučajeva, C2). Izrazit primjer takva obrtanja uobičajene situacije jest poklisarski par iz 1541.: Stjepan Antunov Gozze (50 godina, prva poklisarska misija, jedna prethodna diplomatska misija) i njegov mlađi, a osjetno iskusniji kolega Ivan Nikolin Palmota (47 godina, osma poklisarska misija, 12 misija druge vrste).[12] Doduše, treba imati na umu da je u drugim slučajevima te vrste razlika u iskustvu, a i godinama, bila mnogo manja, čak minimalna. Tako su 1583. harač nosili Stjepan Dragojev Cerva (40 godina, druga poklisarska misija, jedna prethodna misija) i Miho Vlahov Sorgo (41 godina, prva poklisarska misija, bez prethodnoga diplomatskog iskustva). Kod slučajeva poput ovoga čak je upitno radi li se doista o odstupanju od uobičajene prakse jer je razlika u godinama između poklisara toliko malena da ju treba uzimati s velikim oprezom (tj. imajući na umu da su Vekarićeve procjene dobi vlastelina, koje se ovdje koriste, samo aproksimacija na temelju upisa u *Specchio*).[13]

[12] Drugi sličan primjer je par iz 1629., u kojem je stariji član, 62-godišnji Nikola Franov Sorgo, bio bez poklisarskoga i drugoga diplomatskog iskustva, a njegov kolega Dominik Nikolinov Menze imao je 44 godine, to mu je bila šesta poklisarska misija, a uz to je odradio osam misija druge vrste.

[13] Zapravo, u većini slučajeva iz ove kategorije (C2) razlika u dobi između poklisara bila je malena. Spominjemo neke primjere, navodeći prvo godinu poslanstva, a zatim dob obaju poklisara: 1541., 50/47; 1548., 55/53; 1578., 53/47; 1583., 41/40; 1594., 59/53; 1606., 38/37; 1652., 37/32; 1674., 33/28 godina. Tek u manjem broju slučajeva postoji osjetna razlika u dobi (najjasniji primjeri su: 1604., 60/35; 1620., 51/35; i spomenuti par iz 1629., 62/44).

U kontekstu dobi poklisara treba se osvrnuti i na specifičnu situaciju kad su bili vršnjaci. Riječ je o malom broju slučajeva, odnosno samo šest primjera (3,9% svih misija u analiziranom razdoblju, kategorija D). Uz navedeni *caveat* vezan uz njihovu dob – naime, posve je moguće da zapravo nisu bili vršnjaci – druga stvar koju treba naglasiti jest da je razlika u iskustvu kod takvih parova redovito bila malena. Najčešće se radilo o jednoj ili dvije (poklisarske ili druge) misije. Najveće su razlike kod poklisarskoga para iz 1618., Marina Andrijina Sorgo (33 godine, druga poklisarska misija, jedna prethodna diplomatska misija) i Dominika Nikolinova Menze (33 godine, četvrta poklisarska misija, četiri prethodne diplomatske misije).

Treba upozoriti na još jedan oblik odstupanja od standardnoga modela starijega i mlađega poklisara – situacije kad je obojici poklisara to bila prva misija u Istanbul. Zanimljivo je da one nisu bile posebno rijetke jer se radi o nezanemarivih 11,18%. Drugim riječima, otprilike svaki deseti poklisarski par sastojao se od poklisarā početnika, bez prethodnoga iskustva u nošenju harača na Portu. Takvi parovi prisutni su tijekom čitavoga analiziranog razdoblja, a zanimljivo je da se javljaju i u trenucima kad je Republici itekako trebalo kompetentno predstavništvo na Porti: na primjer u ratnim godinama poput 1571., 1648. ili 1686.[14] Na određen način takvi parovi predstavljaju još veće odstupanje od klasičnoga modela nego oni kod kojih je iskustvo bilo na strani mlađega poklisara, jer kod tih „početničkih" parova nije jasno na čije su se iskustvo trebali oslanjati i tko je trebao učiti od koga. Također treba istaknuti da u većini takvih slučajeva, odnosno 10,56% od svih poklisarskih parova, nijedan od poklisara početnika nije imao *nikakva* prethodnoga diplomatskog iskustva – dakle, Senat je u Istanbul slao potpuno neiskusne diplomate. Kod drugih poklisarskih parova situacija je bila tek malo bolja: na primjer, 1569., 1575., 1655. i 1683. oba su člana bila poklisari prvi put, jedan nije imao prethodnoga diplomatskog iskustva, a drugi je iza sebe imao tek jednu misiju.

Postavlja se pitanje zašto je Senat na silno važnu poklisarsku misiju ponekad slao potpuno neiskusne diplomate. Iako bi se odgovor trebao tražiti za svaki takav par zasebno, ono što vjerojatno objašnjava znatan broj takvih slučajeva jest činjenica da su izbori poslanika često bili izrazito mukotrpni jer su vlastelini odbijali izbor i pod cijenu plaćanja velikih globa te toga da budu mjesecima internirani na periferiji Republike. Dakle, u takvim slučajevima vjerojatno se radilo o tome da Senat nije uspio pronaći bolje kandidate, a bilo je ključno ipak poslati nekoga.[15]

[14] Doduše, treba naglasiti da je jedan član poslanstva iz 1571., Ivan Stjepanov Palmota, iako bez poklisarskoga iskustva, imao enormno diplomatsko iskustvo druge vrste (više o njemu vidi u potpoglavlju „Prethodno diplomatsko iskustvo poklisara").

[15] Za probleme pri izboru poslanika Republike vidi: Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 23-24; Lovro Kunčević, „Decision-Making in the Foreign Policy of Early Modern Ragusa (Dubrovnik)", *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti* 566 = 58 (2024): 30-35.

Treba spomenuti da je bilo i parova koji su bili početnici kao poklisari, ali se zapravo radilo o iskusnim diplomatima. Najdrastičniji primjer je poklisarski par iz 1571., u kojem je jedan član, Marin Benediktov Resti, prilično tipičan, iako nešto stariji, „poklisar početnik" (54 godine, prva poklisarska misija i nikakvo drugo iskustvo), ali je njegov kolega Ivan Stjepanov Palmota doista specifičan slučaj (57 godina, prva poklisarska misija, 22 prethodne diplomatske misije). Manje ekstremnih, ali u osnovi sličnih parova poklisara početnika, kod kojih je jedan član bio neiskusan, a drugi vrlo iskusan diplomat, ima još. Navodimo nekoliko primjera: 1579. jedan poklisar uopće nema diplomatskoga iskustva, dok drugi iza sebe ima sedam ne-poklisarskih misija; 1608. jedan poklisar potpuno je neiskusan, a drugi iza sebe ima devet misija druge vrste; 1654. jedan član poslanstva nema nikakva iskustva, a drugi iza sebe ima šest misija koje nisu bile poklisarske (usp. s popisom poklisara iz priloga ovom članku).

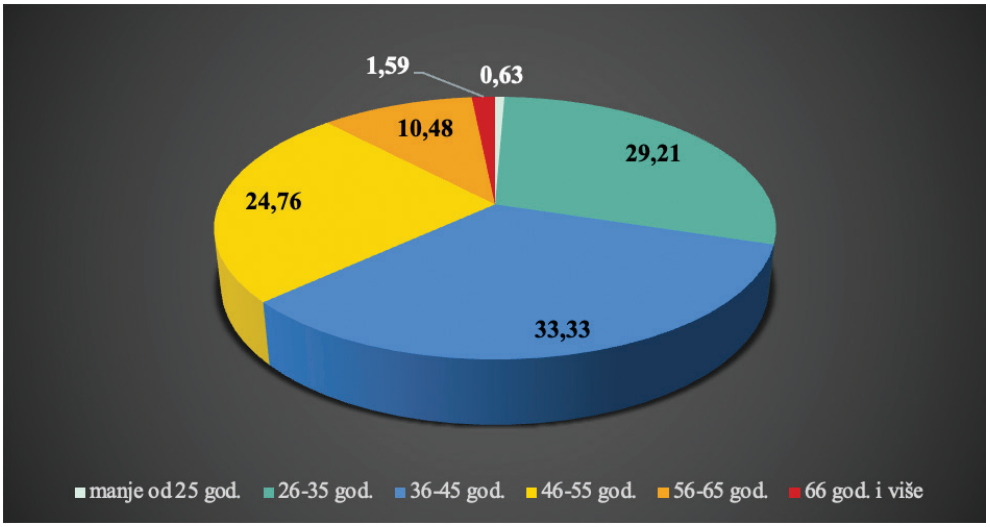
Sve u svemu, unatoč „neurednosti" prakse koju otkriva, provedena analiza potvrđuje načelnu valjanost klasičnoga modela starijega i mlađega poklisara. Senat je imao tendenciju birati pojedince različite dobi i iskustva, a u većini slučajeva iskustvo je bilo na strani (dobno) starijega člana poslanstva. No, time je samo okvirno skicirana dubrovačka praksa, kao i dobno-iskustvena struktura poklisarskih parova. Ono što preostaje – i čime se bave sljedeća poglavlja – detaljne su analize dobi, prethodnoga diplomatskog iskustva i rodovske pripadnosti dubrovačkih poklisara.

Dob poklisara

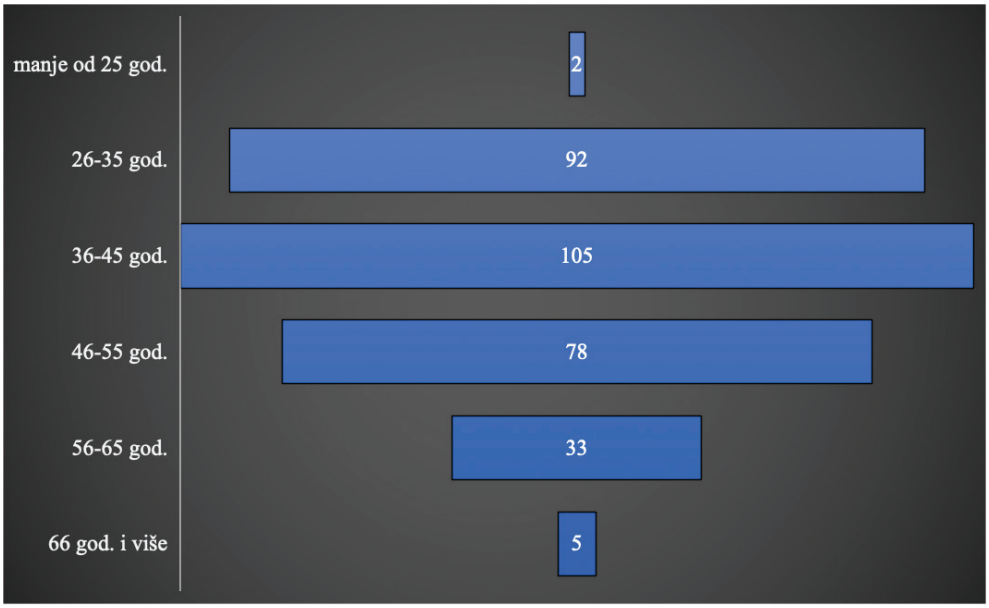
Propisi o dobi poklisara mijenjali su se tijekom 16. i 17. stoljeća, ali se minimalna dob nikad nije spuštala ispod 25 godina, a maksimalna nije prelazila 60 (iako je bilo dopušteno birati i starije kandidate uz njihov pristanak).[16] Prosječna dob poklisara u analiziranom razdoblju ostala je unutar tih širokih okvira: 42,51 godina (vidi tablicu 2). Kao što je vidljivo iz grafikona 2 i 3, većina poklisara u analiziranom razdoblju imala je između 26 i 45 godina. Uz njih, veću skupinu činili su i oni između 46 i 55, dok su mlađi i stariji od toga bili rijetkost.

[16] Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 21.

Grafikon 2. Podjela poklisara po dobnim skupinama

Grafikon 3. Podjela poklisara po dobnim skupinama (starosna piramida)

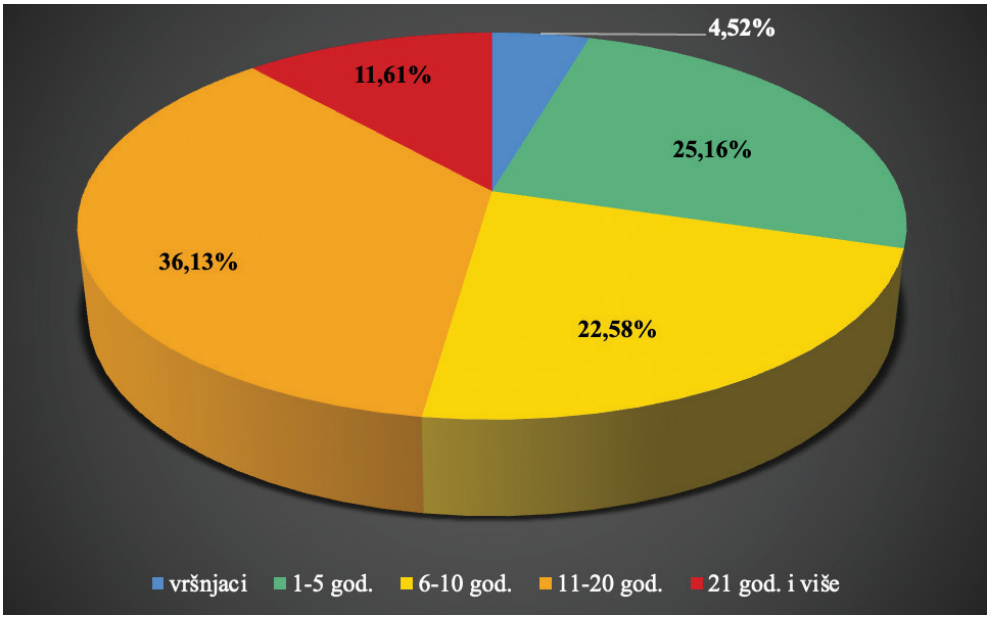
Da bi se dobila cjelovitija slika, treba navesti i neke specifične, odnosno iznimne slučajeve. Tako su najmlađi poklisari u promatranom razdoblju bili Miho Franov Resti i Bernard Marinov Sorgo, koji su harač nosili 1527. i 1670., a imali su 23 godine.[17] Dru-

[17] Vesna Miović navodi da je najmlađi poklisar 17. stoljeća bio devetnaestogodišnji Orsat Sorgo, izabran za mlađega poklisara 1668. Ipak, sudeći po godini rođenja (1643.) navedenoj u Vekarićevoj

gi iznimno mladi poklisari imali su 25 (1648., 1676., 1668., 1671., 1676.), 26 (1611., 1682.) ili 27 godina (1605., 1610.). S druge strane, najstariji poklisar u analiziranom razdoblju bio je Miho Marija-Serafinov Zamagna, koji je u Istanbul putovao 1598. u dobi od 71 godine. Drugi vremešni poklisari imali su, na primjer, 64 (1626.), 65 (1593.), 66 (1565.), 67 (1634.) ili pak 69 godina (1599.).[18]

Spomenuto je da je razlika u godinama unutar poklisarskih parova bila uobičajena pojava. Kao što je vidljivo iz grafikona 4, u velikoj većini slučajeva (96%) poklisari su bili različite dobi. Štoviše, ta razlika u godinama uglavnom je bila osjetna jer je u oko 71% (36,13% + 22,58% + 11,61%) slučajeva jedan poklisar bio stariji šest ili više godina. Da se radilo o ozbiljnom, generacijskom jazu možda najjasnije pokazuje činjenica da je prosječna razlika u godinama bila 10,75 (tablica 2).[19]

Grafikon 4. Podjela poklisara po razlici u dobi između starijega i mlađega

studiji vlastele, čini se da je Sorgo tada imao 25 godina. Dakle, iako je nedvojbeno bio među mlađim poklisarima, ipak nije „rekorder" (Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 21; za Sorgovu biografiju vidi: Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 6: *Odabrane biografije (PI-Z)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2015), 175-177). Za usporedbu, Valentina Zovko navodi da je najmlađi poslanik Republike u prvoj polovini 15. stoljeća – doduše, samo među diplomatima koji su djelovali u paru – imao 29 godina (Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 193).

[18] Valentina Zovko navodi da je najstariji diplomat među dubrovačkim poslanicima koji su djelovali u paru u prvoj polovini 15. stoljeća imao impresivne 83 godine (Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 197).

[19] Za sličan nalaz u prvoj polovini 15. stoljeća vidi: Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 199.

Tablica 2. Podaci o dobi poklisara[20]

Prosječna razlika u godinama između poklisara	10,75
Prosječna dob poklisara	42,51
Prosječna dob starijega poklisara	48,15
Prosječna dob mlađega poklisara	36,86
Prosječna dob pri prvoj poklisarskoj misiji	39,01

Sve navedene apstraktne brojeve treba ilustrirati konkretnim primjerima. Neki od poklisarskih parova s izrazitom razlikom u godinama bili su poklisari iz 1599., kod kojih je razlika bila 36 godina (imali su 69 i 33), ili oni iz 1593., kod kojih je razlika bila 37 godina (imali su 65 i 28).[21] Ipak, par s najvećom razlikom bili su poklisari iz 1598. godine, kod kojih se radilo o rekordnih 38 godina razlike.[22] Stariji član, spomenuti Miho Marija-Serafinov Zamagna, imao je 71, a njegov mlađi kolega Stjepan Šipijonov Caboga 33 godine. Naravno, velika razlika u godinama dvojice poklisara nije uvijek bila pravilo. Spomenut je malen broj slučajeva kad su bili vršnjaci, a postoji i određen broj parova kod kojih je razlika iznosila tek nekoliko godina. Kad su poklisari bili slične dobi, ponekad su obojica bila prilično mlada: na primjer, poklisari iz 1612. i 1673. imali 33 i 31 godinu, a oni iz 1636. bili su u dobi od 38 i 35 godina. S druge strane, ponekad se radilo o osjetno starijim parovima, poput onoga iz 1565., kad su imali 66 i 61 godinu, ili onoga iz 1631., kad su imali 62 i 58 godina.

Prethodno diplomatsko iskustvo poklisara

Iako je o iskustvu poklisara ponešto rečeno u dijelu posvećenom „klasičnom modelu" starijega i mlađega, uz tu temu vezan je niz važnih, a neotvorenih pitanja. Za početak, treba naglasiti da se pod iskustvom mogu razumjeti dvije stvari: iskustvo isključivo u prethodnim poklisarskim misijama ili iskustvo u diplomatskim misijama bilo koje vrste, uključujući i poklisarske. S obzirom na tu dvoznačnost iskustva, postoje i dva odgovora na pitanje o prosječnom prethodnom iskustvu poklisara harača. Uzevši u obzir samo prethodno iskustvo u nošenju harača na Portu, prosječno iskustvo poklisara iznosilo je 2,19 misija. Ako se iskustvo razumije u širem smislu, dakle kao da obuhvaća *sve* prethodne diplomatske

[20] Za usporedbu, treba navesti da je po analizi Valentine Zovko prosječna dob dubrovačkih diplomata koji su djelovali u paru u prvoj polovini 15. stoljeća bila 58 (Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 196). Na temelju toga podatka moglo bi se zaključiti da su u kasnijem razdoblju za poslanike birani mlađi vlastelini.

[21] Još neki od sličnih primjera: 25 godina (1576., 60 i 35 godina) i 29 godina (1556., 57 i 28 godina; 1586., 61 i 32 godine; 1596., 59 i 30 godina).

[22] Zovko navodi još osjetniju razliku od čak 45 godina kod para poslanika iz 1427. (Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 199).

misije i na Istok (*Levante*) i na Zapad (*Ponente*), prosječni poklisar iza sebe je imao 3,22 misije.

Sljedeće i još intrigantnije pitanje jest: tko su bili najiskusniji dubrovački poklisari 16. i 17. stoljeća? Naravno, i na to pitanje postoje dva odgovora, ovisno o tome što se razumije pod „najiskusniji". Ako se pod time misli isključivo na poklisarsko iskustvo, najiskusniji poklisar bio je Miho Klementov Gozze (oko 1530. – 1606.), koji je između 1575. i 1599. harač nosio 10 puta.[23] Drugim riječima, u spomenutom razdoblju Gozze je za poklisara biran otprilike svake druge ili treće godine. Zanimljivo je da je očito volontirao jer je po dubrovačkim propisima imao pravo na vakanciju od osam godina nakon svake poklisarske misije.[24] Tek malo manje iskusni od njega bili su drugi poklisari veterani toga razdoblja: Sigismund Junijev Gozze (oko 1486. – 1553.)[25] i Marin Andrijin Sorgo (oko 1585. – 1654.)[26] sa sedam misija, Jakov Franov Bobali (oko 1569. – 1643.)[27] s osam te Ivan Nikolin Palmota (rođ. oko 1494.)[28] i Marin Matov Ghetaldi (oko 1499. – 1573.)[29] s devet misija.

Druga je mogućnost da najiskusnijim poklisarom smatramo onoga s najvećim ukupnim diplomatskim iskustvom, dakle onoga koji je sudjelovao u najviše poslanstava uopće, uključujući i poklisarske misije.[30] Zanimljivo je da se popis poklisara s najviše diplomatskoga iskustva gotovo podudara s popisom onih s najviše poklisarskoga staža. Osim Marina Božova Proculo (oko 1567. – 1644.),[31] koji je sudjelovao u 14 diplomatskih misija, uglavnom se ponavljaju ista imena. Tako je Sigismund Junijev Gozze odradio 15, Ivan Nikolin Palmota i Jakov Franov Bobali po 16, a Marin Matov Ghetaldi 18 diplomatskih misija.[32] Ipak, apsolutni rekorder po ukupnom diplomatskom iskustvu je Ivan Stjepanov Palmota (oko 1514. – 1571.)[33]: kad je izabran za poklisara 1571., iza sebe je već imao 22 misije.

[23] Za ponešto podataka o Gozzeu: Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, sv. 3: Vlasteoski rodovi (M-Z)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2012), 124-125.

[24] To su propisivale spomenute odredbe Senata iz 1569. i 1577. (HR-DADU-3, 59, f. 193v; HR-DADU-3, 64, f. 141r). O vakanciji za poklisare vidi također: Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 25.

[25] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 3, 109.

[26] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 3, 264.

[27] Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 2: *Vlasteoski rodovi (A-L)* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2012), 21.

[28] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 2, 35.

[29] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika,* sv. 3, 160-162.

[30] Treba također napomenuti da je broj prethodnih misija za određenoga poklisara dan u trenutku njegove posljednje poklisarske misije. Drugim riječima, neki od poklisara potom su bili na još misija, koje ovdje nisu uzete u obzir.

[31] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 3, 80.

[32] Jedini koji se javlja na ovoj listi, a ne na prethodnoj, jest Marin Božov Proculo. No ne radi se o bitnom odstupanju: kad je 1634. izabran na svoju posljednju poklisarsku misiju, to mu je bila šesta. Dakle, radilo se i o vrlo iskusnom poklisaru.

[33] Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 2, 32-33. Palmota je umro tijekom poklisarske misije 1571.

Iako su se najiskusniji poklisari i najiskusniji diplomati uvelike preklapali, to ipak nije vrijedilo za sve slučajeve. Upravo najiskusniji pojedinac u jednoj i drugoj kategoriji uopće ne ulazi u vrh one druge – štoviše, prema drugom kriteriju pokazuje se izrazito neiskusnim. S jedne strane, unatoč golemu poklisarskom stažu, Miho Klementov Gozze gotovo da nije imao drugoga diplomatskog iskustva: iza sebe je imao tek jednu misiju na Zapad i jednu na Istok.[34] S druge strane, Ivan Stjepanov Palmota posjedovao je vrlo veliko diplomatsko iskustvo na drugim poslanstvima, ali je njegov poklisarski staž bio minimalan i svodio se na jednu jedinu misiju. Diplomatske biografije te dvojice vlastelina i suvremenika gotovo da ne mogu biti različitije. No čini se da su obojica bila pomalo atipična: Gozze zbog svoje uske poklisarske specijalizacije, a Palmota zbog frapantne činjenice da je odradio 22 misije prije prve poklisarske. Kao što je vidljivo iz navedenih podataka, većina drugih iskusnih diplomata u svojoj je karijeri kombinirala nošenje harača s ostalim diplomatskim misijama.

S obzirom na to da je nošenje harača bilo kolektivni pothvat, opravdano je postaviti pitanje o iskustvu i u odnosu na poklisarske parove, a ne samo pojedince. Shvati li se iskustvo u užem smislu – dakle isključivo kao poklisarsko – treba napomenuti da je prosječan broj prethodnih misija po paru iznosio 4,29 (tablica 3). Ipak, pojedini su parovi raspolagali znatno bogatijim iskustvom, pri čemu se, očekivano, pojavljuju već dobro poznata imena. Na prvome mjestu, s 13 prethodnih misija, poklisari su iz 1538., Ivan Nikolin Palmota (sedma misija) i Sigismund Junijev Gozze (šesta misija), te poklisari iz 1632., Jakov Franov Bobali (osma misija) i Marin Andrijin Sorgo (peta misija). Drugo mjesto s 11 prethodnih poklisarskih misija drže parovi iz 1592., Lucijan Franov Caboga (četvrta misija) i Miho Klementov Gozze (sedma misija); 1597., Šimun Nikolin Ragnina (druga misija) i Miho Klementov Gozze (deveta misija); 1599., Miho Klementov Gozze (deseta misija) i Antun Šipijonov Caboga (prva misija), te 1619., Jakov Franov Bobali (šesta misija) i Dominik Nikolinov Menze (peta misija).

Kad se u obzir uzme drugi kriterij – sveukupno diplomatsko iskustvo – uočava se sličan obrazac. Prosječan broj prethodnih misija po paru iznosio je 6,3 (tablica 3), ali su ga pojedini parovi znatno nadmašivali. Par s najviše prethodnoga diplomatskog iskustva istovremeno je jedan od parova koji je imao i najviše specifičnoga poklisarskog iskustva. Riječ je o spomenutim poklisarima iz 1632. godine, Jakovu Franovu Bobaliju i Marinu Andrijinu Sorgu, koji su iza sebe imali čak 27 misija (Bobali 16, Sorgo 11), pri čemu su sve bile na Levant. Drugi najiskusniji par činili su poklisari iz 1571., ali tu se radilo o svojevrsnoj anomaliji: sve 22 prethodne diplomatske misije pripadaju isključivo Ivanu Stjepanovu Palmoti,

[34] Kao 25-godišnjak odlazi u Reggio Calabriju pregovarati o cijenama žita koje je Republika trebala uvesti zbog nestašice hrane (HR-DADU – Litterae et commissiones levantis (dalje: 8.1), sv. 25, f. 311v-312v); također, 1596. je zajedno sa Stjepanom Šipijonovim Caboga bio poklisar dara kod sultana u Beogradu (HR-DADU-8.1, sv. 39, f. 50r-52v).

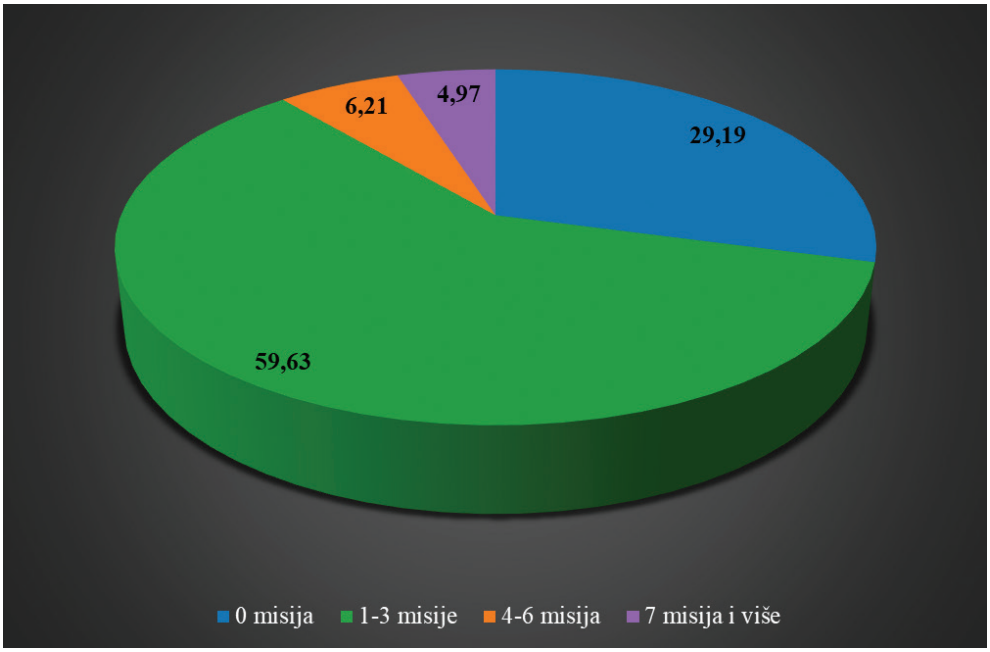
dok je njegov kolega Marin Benedikov Resti bio potpuni početnik. Vrlo iskusni poklisarski parovi, s po ukupno 20 prethodnih misija, javljaju se i 1542., Marin Matov Ghetaldi (peta misija) i Sigismund Junijev Gozze (petnaesta misija); 1558., Junije Vincentov Pozza (četvrta misija) i Marin Matov Ghetaldi (šesnaesta misija); 1567., Nikola Vlahov Sorgo (osma misija) i Miho Markov Luccari (dvanaesta misija).

Tablica 3. Poklisarsko i ukupno iskustvo poklisarskih parova

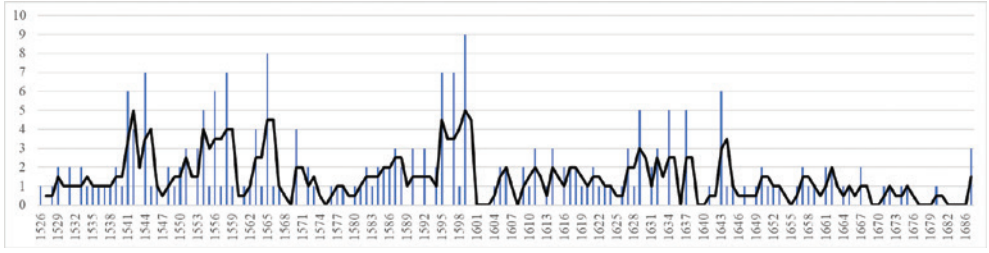
Prosječan zbroj prethodnih poklisarskih misija po paru	4,29
Prosječan zbroj prethodnoga ukupnoga diplomatskog iskustva po paru	6,30
Prosječna razlika u broju prethodnih poklisarskih misija unutar poklisarskih parova	1,52
Prosječna razlika u ukupnom prethodnom iskustvu unutar poklisarskih parova	3,62

Što se tiče odnosa iskustva unutar poklisarskih parova, već je istaknuta tendencija Senata da bira poslanike različitoga stupnja iskustva, pri čemu je stariji uglavnom bio iskusniji, u skladu s klasičnim modelom starijega i mlađega poklisara. Da je razlika u prethodnom poklisarskom iskustvu bila ustaljena praksa potvrđuje niz dodatnih analiza, poput činjenice da je prosječna razlika u broju prethodnih poklisarskih misija između članova istoga poslanstva bila 1,52 (tablica 3). Dakle, jedan poklisar uglavnom je iza sebe imao jednu do dvije misije više od svojega kolege (koji je najčešće, ali ne uvijek, bio mlađi, kao što je pokazano prije). Na tu iskustvenu razliku također upućuje činjenica da je kod oko 59% poklisarskih parova jedan član odradio jednu do tri misije više od drugoga, a u otprilike 11% slučajeva odradio je četiri i više (grafikon 5). Ilustracije radi, spominjemo nekoliko primjera znatnije razlike u prethodnom poklisarskom iskustvu (navedena je prvo godina poslanstva, a potom broj prethodnih poklisarskih misija za jednoga i drugoga diplomata): 1541., 8/1; 1544., 9/1; 1554., 6/1; 1556., 7/1; 1558., 8/1; 1565., 9/1; 1595., 8/1; 1629., 6/1; 1634., 6/1; 1637., 6/1; 1643., 7/1. Najveću razliku nalazimo kod poklisara iz 1599. godine: Antunu Šipijonovu Caboga to je bilo prvo poslanstvo harača, a njegovu kolegi, Mihu Klementovu Gozze, deseto.

Grafikon 5. Razlika u broju misija na Portu unutar poklisarskih parova

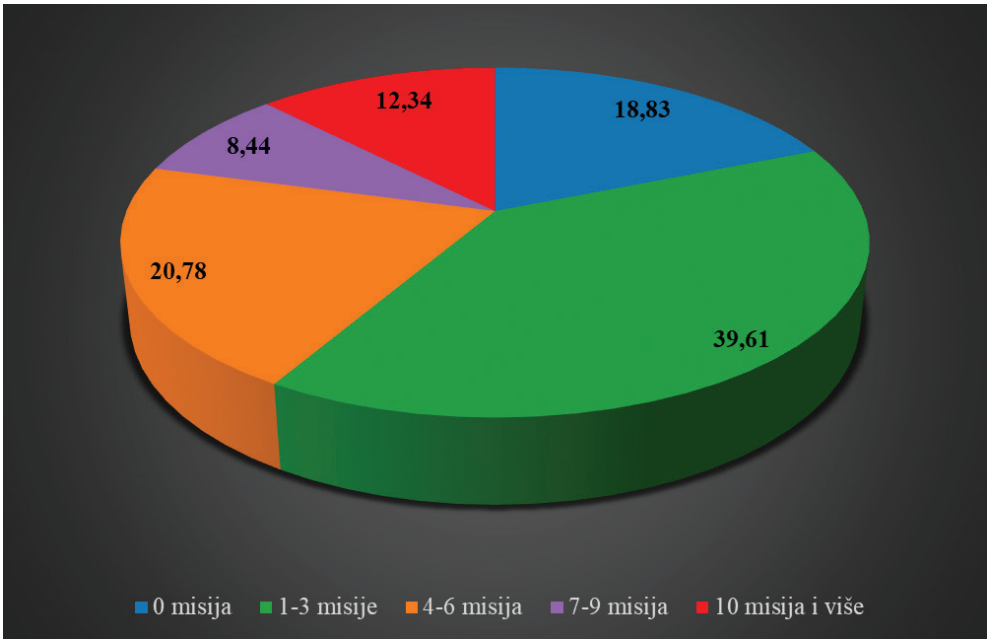
Grafikon 6. Razlika u broju prethodnih misija na Portu poklisarskih parova od 1526. do 1699.

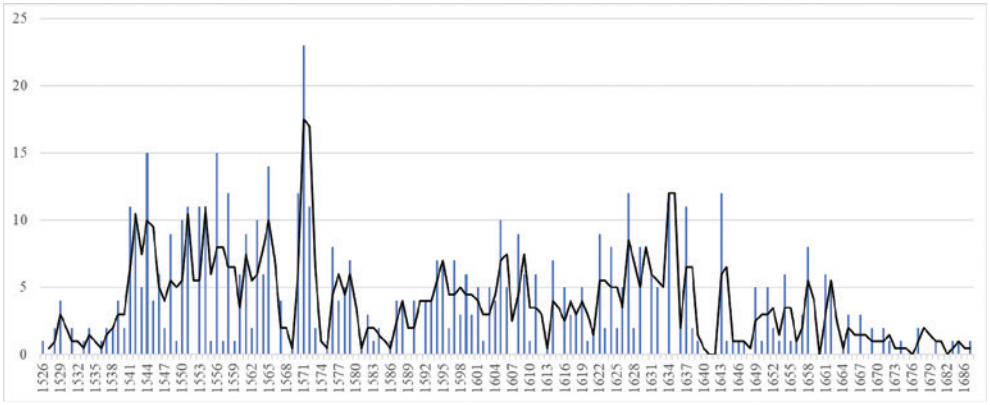
Pri analizi razlike u iskustvu poklisarskih parova nužno je uzeti u obzir i ukupno diplomatsko iskustvo, a ne samo ono stečeno u poklisarskim misijama. I u tom slučaju primjetna je tendencija Senata da bira pojedince različitoga iskustva: naime, prosječna razlika u ukupnom prethodnom iskustvu unutar poklisarskih parova bila je 3,62 misije (tablica 3). Drugim riječima, jedan član poslanstva u prosjeku je iza sebe imao tri do četiri diplomatske misije više od kolege. Kod većine poklisarskih parova (oko 81%) radilo se o pojedincima različitoga diplomatskog iskustva, a u otprilike 21% parova (8,44% + 12,34%) ta razlika bila je izrazito značajna, odnosno iznosila je sedam i više prethodnih diplomatskih misija (grafikon 7). Najveća razlika u prethodnom iskustvu zabilježena je kod spominjano-

ga poklisarskog para iz 1571. godine. Ivan Stjepanov Palmota, koji se pokazuje kao jedan od protagonista ovoga teksta, iza sebe je imao 22 ne-poklisarske misije, a njegov kolega Marin Benediktov Resti nije imao nikakva diplomatskoga iskustva. Drugi primjeri znatne razlike u prethodnom diplomatskom iskustvu su 11 misija (poklisari iz 1542., 1556., 1572., 1637.), 12 misija (1570., 1627., 1634., 1643.), 13 misija (1544.) i 14 misija (1565.).

Grafikon 7. Razlika u ukupnom broju prethodnih diplomatskih misija unutar poklisarskih parova

Grafikon 8. Razlika u ukupnom broju prethodnih diplomatskih misija poklisarskih parova od 1526. do 1699.

Rodovska pripadnost poklisara

Odmah na početku treba navesti važan *caveat*: iako su se historiografske analize raspodjele moći unutar patricijata redovito koncentrirale na vlasteoske rodove, takav pristup metodološki je upitan.[35] Naime, kao što je pokazao Nenad Vekarić, isto rodovsko prezime mogli su nositi vlastelini koji uopće nisu bili u bliskom srodstvu, a bili su mnogo bliži s pojedincima koji su nosili različita prezimena. Jednostavno rečeno, spekulativno je pretpostaviti da je rod predstavljao ozbiljan politički entitet, osobito u kasnijim razdobljima dubrovačke povijesti. Mnogo pouzdanija jedinica analize jesu vlasteoske *casate*, složene urbane obitelji koje su živjele nepodijeljeno i stvarale osjećaj pripadnosti, ali ih je kao neformalne zajednice teško pouzdano rekonstruirati. Budući da kompleksna analiza kroz *casate* nadilazi ambicije ovoga rada, ovdje ćemo ponuditi tradicionalni pristup: razmatranje kroz rodovski okvir, za koji i sam Vekarić priznaje da ipak može biti „indikativan".[36]

Pitanja koja ovo poglavlje otvara su: jesu li neki rodovi bili „poklisarskiji" od drugih, odnosno davali veći broj poklisara i češće sudjelovali u poklisarskim misijama? Drugim riječima, postoje li naznake specijalizacije određenih rodova za poklisarske misije? I obratno, postoje li neki rodovi kod kojih je broj poklisara i poklisarskih misija osjetno ispod prosjeka? Konačno i nužno spekulativno, ako postoje odstupanja, zašto je tako?[37]

[35] Najvažniji primjeri takva pristupa su: Bariša Krekić, „O problemu koncentracije vlasti u Dubrovniku u XIV i XV vijeku", *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 24-25 (1986): 397-406; Bariša Krekić, „Influence politique et pouvoir économique à Dubrovnik (Raguse) du XIIIe au XVIe siècle", u: *Gerarchie economiche e gerarchie sociali – secoli XII-XVIII*, ur. Annalisa Guarducci (Firenze: Le Monnier, 1990), 241-258; Zdenko Zlatar, „Huius… est omnis reipublicae potestas: sudjelovanje vlasteoskih rodova u vlasti (1440-1640)", *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 40 (2002): 147-168.

[36] Opsežno i argumentirano o tome vidi: Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1: *Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2011), 130-137 i osobito 151-158. Za napomenu da se ipak radi o korisnom pristupu: Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1, 153.

[37] Za prilično spekulativno razmatranje o mogućim „diplomatskim tradicijama" određenih vlasteoskih rodova vidi: Zovko, „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors", 200-201.

Tablica 4. Sudjelovanje vlasteoskih rodova u diplomaciji i poklisarskim misijama[38]

Rod	Br. dipl.	Br. misija	Br. pokl.	Br. pokl. misija	Udio pokl. u uk. br. diplomata roda (%)	Udio pokl. misija u uk. br. misija roda (%)
Sorgo	32	124	22	43	68,75	34,68
Gozze	27	117	12	32	44,44	27,35
Bona	24	56	14	20	58,33	35,71
Cerva	23	59	14	26	60,87	44,07
Menze	19	59	12	25	63,16	42,37
Gondola	17	45	7	7	41,18	15,56
Georgio	14	56	9	17	64,29	30,30
Grade	12	24	4	7	33,33	29,17
Resti	11	16	9	9	81,82	56,25
Pozza	11	25	3	5	27,27	20,00
Caboga	9	56	7	11	77,78	19,64
Ghetaldi	9	61	4	14	44,44	22,95
Zamagna	9	29	4	5	44,44	17,24
Bucchia	7	31	5	7	71,43	22,58
Basegli	7	15	4	6	57,14	40,00
Palmota	8	52	5	14	62,50	26,92
Benessa	6	21	4	6	66,67	28,57
Luccari	6	36	4	8	66,67	22,22
Saraca	6	10	3	3	50,00	30,00
Ragnina	6	32	4	13	66,67	40,63
Proculo	4	28	4	13	100,00	46,43
Bobali	4	22	1	8	25,00	36,36
Binciola	4	11	2	4	50,00	36,36
Sorgo-Bobali	3	7	0	0	0,00	0,00
Tudisio	3	5	2	3	66,67	60,00
Bosdari	2	2	0	0	0,00	0,00
Prodanello	2	6	1	1	50,00	16,67
Martinussio	2	2	1	1	50,00	50,00
Bonda	1	15	1	3	100,00	20,00
Bocignolo	1	1	0	0	0,00	0,00
UKUPNO[39]	**289**	**787** (1023)	**162**	**161** (311)		

[38] Usp. s tablicom „Broj poklisara i obavljenih poslanstava s obzirom na pripadnost rodu (1601-1804)" u: Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 21.

[39] Važna specifičnost poklisarskih misija – koja je zahtijevala poseban oprez pri kvantitativnim analizama – jest da su na njih uglavnom odlazila dva diplomata. Stoga u analizama ponekad dolazi do svojevrsnoga „dupliranja". Na primjer, ako su poklisar Sorgo i poklisar Gozze sudjelovali u nekoj

Prvi kriterij koji upućuje na specifičnosti pojedinih rodova je postotak poklisara među diplomatima koji su im pripadali.[40] Rodovi koji su među svojim članovima diplomatima imali najveći udio poklisara su Resti (81,82%), Caboga (77,78%), Sorgo (68,75%), Georgio (64,29%) i Menze (63,16%). S druge strane, obitelji čiji se diplomati najrjeđe javljaju među poklisarima su Pozza (27,27%), Grade (33,33%), Gondola (41,18%), Ghetaldi (44,44%) i Gozze (44,44%). Tendencije koje se ovdje naziru treba upotpuniti i korigirati drugim kriterijem, a to je postotak poklisarskih misija unutar svih diplomatskih misija određenoga vlasteoskog roda. I prema tom kriteriju na prvom su mjestu Resti (56,25%), a slijede ih Cerva (44,07%), Menze (42,37%), Bona (35,71%) i Sorgo (34,68%). Obitelji s osjetno nižim udjelom poklisarskih misija u ukupnom broju diplomatskih misija su Gondola (15,56%), Caboga (19,64%), Ghetaldi (22,95%), Gozze (27,35%) i Grade (29,17%). Sve u svemu, može se reći da je rod koji je po oba kriterija (broju poklisara i misija) bio najizrazitije „poklisarski" bio Resti. Drugi snažnije „poklisarski" rodovi bili su Sorgo i Menze, a u manjoj mjeri i Cerva te Bona. Nasuprot tome, rodovi koji su rjeđe davali poklisare i manje sudjelovali u poklisarskim misijama bili su Pozza, Grade, Gondola, Ghetaldi i Gozze.[41]

Sve navedeno otvara očito pitanje: koji su razlozi za tendenciju pojedinih rodova da (ne) odlaze u poslanstva harača? Nema dvojbe da se radilo o više razloga, a zbog manjka studija o specifičnim rodovima o tim razlozima može se samo nagađati. Ipak, treba ukratko spomenuti barem dva očita. Prvi su interesi pojedinih rodova u balkanskoj trgovini: naime, moguće je da su ti rodovi nastojali osigurati izbor svojih članova za poklisare da bi oni u sklopu misije obavljali i određene privatne poslove u balkanskim kolonijama (premda je poklisarima formalno bilo zabranjeno bavljenje trgovinom).[42] Doduše, pokušaj da se ta pretpostavka potvrdi uz pomoć istraživanja vlasteoske kreditne trgovine na Balkanu, koje je proveo

misiji, ona se pribraja i misijama roda Sorgo i misijama roda Gozze, iako je ustvari riječ o *jednoj* misiji. Zato smo u posljednjem redu tablice, kad je riječ o broju misija, korigirali brojeve, ali smo „duplirane" vrijednosti (1023 i 311) naveli u zagradama zbog aritmetičke konzistentnosti.

[40] Treba upozoriti na činjenicu da su postoci koji se ovdje donose za pojedine rodove reprezentativniji kod rodova koji su imali više diplomata i više obavljenih diplomatskih misija. Na primjer, u slučaju Sorga, koji su imali 32 diplomata i ukupno 124 misije, navedeni postoci mnogo su pouzdaniji nego za, primjerice, Sarace, koji su imali šest diplomata i sveukupno deset diplomatskih misija. Da bi se minimalizirala statistička iskrivljavanja koja nastaju ako se u obzir uzmu obitelji s malenim brojem diplomata i misija, analiza će se fokusirati na 12 rodova s najvećim brojem diplomata i misija.

[41] Rod Caboga može se učiniti kao svojevrsno odstupanje od obrasca, iako bi ga vjerojatno trebalo uključiti među „poklisarskije" rodove. Naime, dok se po kriteriju brojnosti poklisara nalaze među „poklisarskim" rodovima (77,78%), po drugom kriteriju, onom udjela poklisarskih misija u cjelini misija (19,64%), spadaju u skupinu ispodprosječno „poklisarskih" rodova. Objašnjenje zašto se Caboge nalaze u toj drugoj skupini leži u činjenici da su općenito sudjelovali u velikom broju diplomatskih misija. Pripadnik toga roda u prosjeku je odradio 5,77 misija, a prosjek za vlastelu općenito je tek 3,45. Dakle, Caboge su relativno često bili poklisari, ali se postotak poklisarskih misija čini manjim zbog velikoga broja drugih diplomatskih misija koje su obavili.

[42] Za tu hipotezu vidi: Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 87.

Zdenko Zlatar, ne daje jasne rezultate. Neki „poklisarskiji" rodovi doista su imali znatan udio u balkanskoj kreditnoj trgovini – riječ je o rodovima Sorgo (13%) i Bona (10%). No bilo kakav ozbiljniji zaključak sprječava činjenica da su ozbiljna ulaganja u balkansku trgovinu imali i neki nedvojbeno „nepoklisarski" rodovi poput Gondola (4%), Gradi (8%) i Gozze (22%).[43]

S druge strane, mogla bi se tražiti korelacija između političkoga utjecaja određenoga roda i njegove (ne)zastupljenosti u poklisarskim misijama. Na primjer, moguće je spekulirati da su utjecajniji rodovi koristili svoju moć da olakšaju ili pak spriječe izbor svojih članova u poklisarske misije. No kad se rezultati ove studije usporede s istraživanjem utjecaja vlasteoskih rodova (koje je također proveo Z. Zlatar), ne pokazuju se jasni obrasci. Naime, neki „poklisarskiji" rodovi bili su među politički najutjecajnijima (Resti, Cerva, Menze), dok su drugi bili ispodprosječno moćni (Sorgo). Jednako tako, među slabije „poklisarskim" rodovima nalazimo i politički manje utjecajne (Gozze, Pozza), ali i one koji su pripadali moćnim rodovima (Grade, Gondola).[44]

Možda bi se jasniji odgovori mogli dobiti ako bi se ispitivanje provelo unutar manjih vremenskih segmenata, jer poklisarska služba sigurno nije bila jednako poželjna tijekom svih 180 godina uzetih u obzir u ovoj studiji. No, analiza te vrste zahtijevala bi iznimno opsežnu kontekstualizaciju – razmatranje raznih faktora poput gospodarskih i političkih okolnosti, promjena propisa o izboru i prihodima poklisara ili promjenjivih interesa pojedinih rodova – a takvo istraživanje nadilazi ograničene ambicije ovoga rada. Ono što je ipak moguće ponuditi, prvenstveno kao poticaj za buduća istraživanja, analiza je najzastupljenijih rodova u poklisarskim misijama tijekom dvadesetogodišnjih podrazdoblja (tablica 5).

[43] Za ove brojeve vidi: Zdenko Zlatar, „Udio vlastele u dubrovačkoj kreditnoj trgovini (1520-1623): kvantitativna analiza vjerovnika", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 45 (2007): 134-135. Treba naglasiti da se Zlatarova analiza bavi samo dijelom razdoblja obuhvaćenog našom analizom. Jednako tako, moguće je da su rodovi s trgovačkim interesom na Balkanu kao svoje zastupnike poklisare slali pojedince iz drugih rodova, što opet upućuje na problematičnost rodovske perspektive/ključa. Konačno, visoki udjeli rodova Gozze, Sorgo i Bona u balkanskoj trgovini možda jednostavno odražavaju brojnost njihovih članova, a ne velik poslovni angažman.

[44] Zlatar, „Huius… est omnis reipublicae potestas", *passim*, osobito 159-165. O tome vidi i: Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1, 156-158.

Tablica 5. Rodovi najsnažnije zastupljeni u poklisarskim misijama tijekom dvadesetogodišnjih podrazdoblja

Razdoblje	Rod	Br. misija	%	Razdoblje	Rod	Br. misija	%
1526. – 1545.	Gozze	12	30	1606. – 1625.	Menze	9	23
	Palmota	8	20		Sorgo	6	15
	Ragnina	4	10		Proculo	5	13
	Ostali	16	40		*Ostali*	20	50
	UKUPNO	40	100		UKUPNO	40	100
1546. – 1565.	Bona	6	15	1626. – 1645.	Sorgo	12	32
	Cerva	6	15		Menze	7	19
	Ghetaldi	6	15		Bona	3	8
	Benessa	5	13				
	Ostali	17	43		*Ostali*	15	41
	UKUPNO	40	100		UKUPNO	37	100
1566. – 1585.	Georgio	9	23	1646. – 1665.	Sorgo	7	18
	Gozze	6	15		Cerva	4	10
	Luccari	4	10		Proculo	4	10
					Ragnina	4	10
	Ostali	21	53		*Ostali*	21	53
	UKUPNO	40	100		UKUPNO	40	100
1586. – 1605.	Sorgo	7	18	1666. – 1687.	Bucchia	6	15
	Gozze	6	15		Gozze	5	13
	Caboga	5	13		Gradi	4	10
					Sorgo	4	10
	Ostali	21	54		*Ostali*	20	51
	UKUPNO	39	100		UKUPNO	39	100

Dijakronijska perspektiva: dugoročni trendovi

U dosadašnjim je analizama razdoblje između 1526. i 1687. promatrano kao cjelina. Takav pristup bio je koristan da bi se u osnovnim crtama odgovorilo na neistražena pitanja o dobi, prethodnom iskustvu i rodovskoj pripadnosti poklisara. Ovo je poglavlje pokušaj da se pitanja o dobi i prethodnom iskustvu sagledaju u dijakronijskoj perspektivi, odnosno da se ispitaju promjene tijekom dugoga razdoblja. S tim ciljem, razdoblje između 1526. i 1687. podijeljeno je na tri jednaka podrazdoblja (1526. – 1579., 1580. – 1632., 1633. – 1687.), unutar kojih su zasebno analizirane ključne teme ovoga rada.[45]

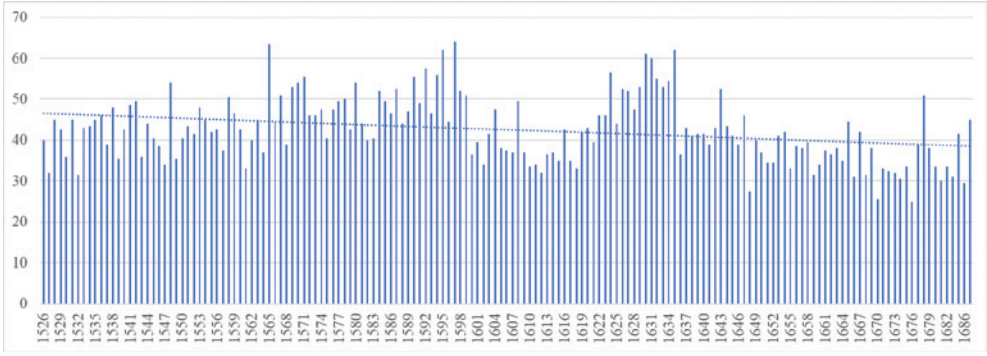
[45] Dijakronijsko ispitivanje promjena u rodovskoj strukturi poklisara ovdje nije uključeno iz spomenutoga razloga: bez iznimno složene kontekstualizacije svaki pokušaj da se objasne trendovi bio bi čista spekulacija.

Tablica 6. Dob poklisara u tri podrazdoblja

Razdoblje	Prosječna dob starijega poklisara	Prosječna dob mlađega poklisara	Prosječna razlika u godinama	Prosječna dob poklisara
1526. – 1579.	48,82	38,86	9,96	44,77
1580. – 1632.	52,51	39,02	13,49	45,76
1633. – 1687.	42,76	32,51	10,47	37,63

Kao što je vidljivo iz tablice 6, tijekom prva dva razdoblja (1526. – 1632.) nije bilo dramatičnih oscilacija u prosječnoj dobi starijega i mlađega poklisara. Ono što se ipak primjećuje jest da su poklisari bili najstariji u drugom razdoblju, a to osobito vrijedi za starijega poklisara, koji je tada znatno stariji nego u prvom i osobito trećem razdoblju. Činjenica da su u drugom razdoblju birani najvremešniji stariji poklisari objašnjava i najveću prosječnu razliku u godinama koja se javlja baš tada. Ipak, najočitiji trend vidljiv iz prethodne tablice vezan je uz treće razdoblje (1633. – 1687.): oba poklisara tada su bitno mlađa nego u prethodnim razdobljima. Ta razlika posebno je vidljiva u slučaju starijega poklisara, koji je u posljednjem razdoblju prosječno gotovo deset godina mlađi nego u prethodnom. Trend da poklisari postaju sve mlađi kako je 17. stoljeće odmicalo jasno je vidljiv i na grafikonu 9.

Grafikon 9. Promjena prosječne dobi para po godinama

Kao objašnjenje za naglo „pomlađivanje" poklisara u trećem razdoblju nameće se više suvremenih kriza koje su otežale putovanje preko Balkana i možda zahtijevale mlađe poklisare. Radi se o Kandijskom ratu, koji je regiju bacio u kaos na više od dva desetljeća, te o nizu gotovo neprekidnih epidemija kuge u osmanskom zaleđu tijekom druge polovine 17. stoljeća.[46] Iz dubrovačke perspektive još

[46] Vesna Miović, *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama* (Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2022), 117.

krupniji događaj bio je, naravno, veliki potres 1667., odnosno dramatične godine nakon njega, obilježene velikim demografskim padom i dubokim krizama u odnosima s Osmanskim Carstvom.[47]

Da bismo procijenili u kojoj su mjeri specifične postpotresne godine utjecale na brojeve za čitavo razdoblje, podijelili smo treće razdoblje na dva dodatna podrazdoblja – prije i nakon velikoga potresa – a rezultati su vidljivi u tablici 7. Iz provedene analize jasno je da je trend biranja sve mlađih poklisara bio prisutan već prije velikoga potresa, a u godinama nakon 1667. samo se ubrzao.

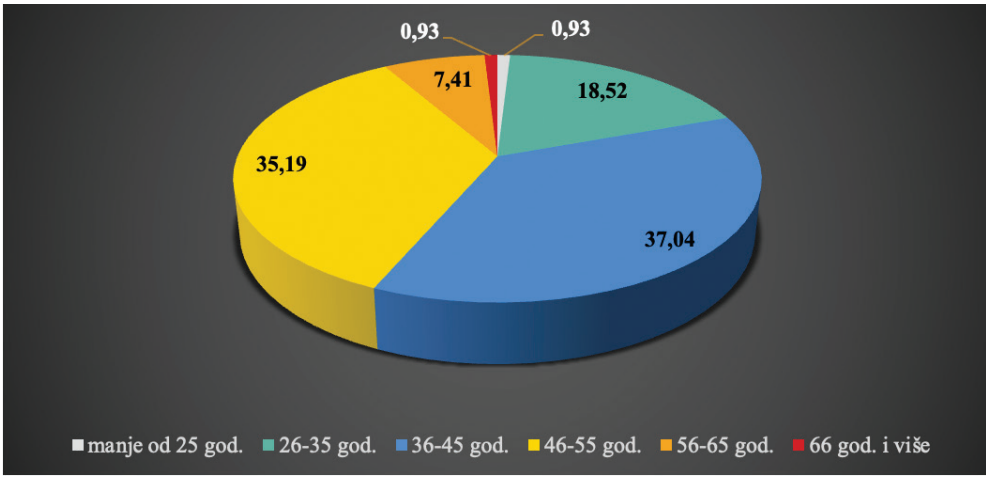
Tablica 7. Dob poklisara u podrazdobljima 1633. – 1667. i 1668. – 1687.

Razdoblje	Prosječna dob starijega poklisara	Prosječna dob mlađega poklisara	Prosječna razlika u godinama	Prosječna dob poklisara
1633. – 1667.	44,78	33,93	10,84	39,85
1668. – 1687.	38,46	29,46	9,66	33,94

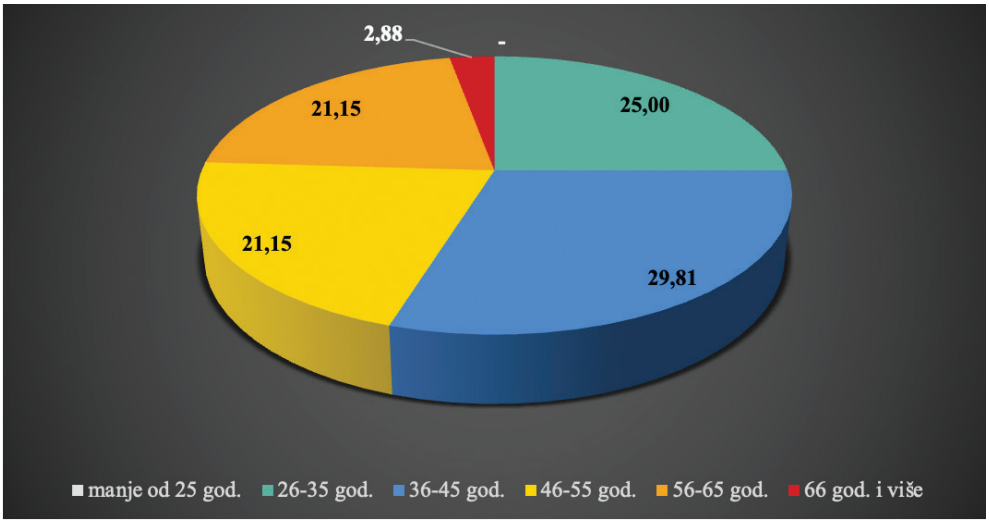
Preciznija analiza dobnih skupina poklisara u tri spomenuta razdoblja potvrđuje osjetno „pomlađivanje" poklisarske populacije u trećem razdoblju i otkriva nove detalje o tom procesu (vidi grafikone 10, 11 i 12). Naime, u prvom razdoblju poklisari u dobi između 26 i 45 godina činili su 55,56% (18,52% + 37,04%) svih poklisara, u drugom razdoblju sličnih 54,81% (25% + 29,81%), a u trećem se njihov udio naglo penje na čak 77,67% (33,01% + 44,66%). Taj porast udjela mlađih poklisara prvenstveno su uzrokovala dva procesa: prvi je stalno povećavanje broja poklisara u dobi između 26 i 35 godina; drugi je nagli pad broja poklisara u dobi između 46 i 55 te 56 i 65 godina u trećem razdoblju. Poklisari u dobi između 26 i 35 godina došli su od otprilike petine ukupnoga broja poklisara (18,52%) u prvom razdoblju do gotovo polovine svih poklisara (44,66%) u trećem. S druge strane, poklisari iz sljedeće dvije dobne skupine (46 – 55 i 56 – 65) činili su u prva dva razdoblja oko 42% od ukupnoga broja, a u trećem su pali na otprilike tek 20% svih poklisara. Dakle, u posljednjem razdoblju za poklisare su mnogo češće birani mladi vlastelini u dobi između 26 i 35 godina, dok su poklisari u dobi između 46 i 65 godina birani upola rjeđe nego prije.

[47] Najvažnija kriza bila je, naravno, sukob s Kara Mustafom (Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 141-167).

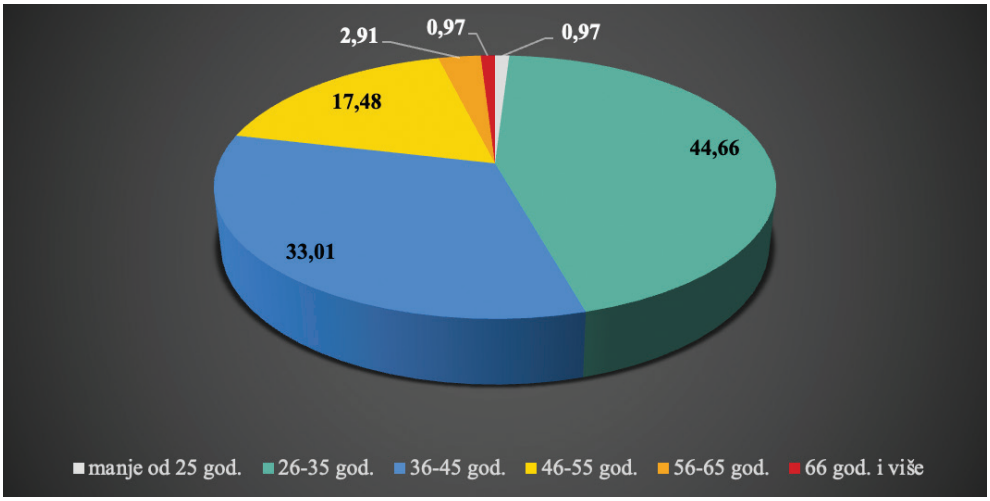
Grafikon 10. Dobne skupine poklisara od 1526. do 1579.

Grafikon 11. Dobne skupine poklisara od 1580. do 1632.

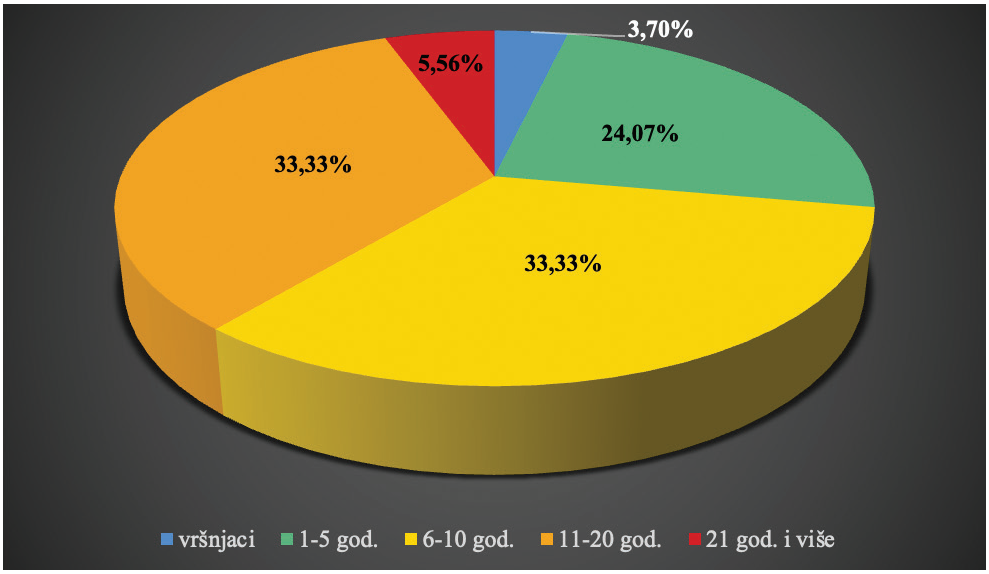

Grafikon 12. Dobne skupine poklisara od 1633. do 1687.

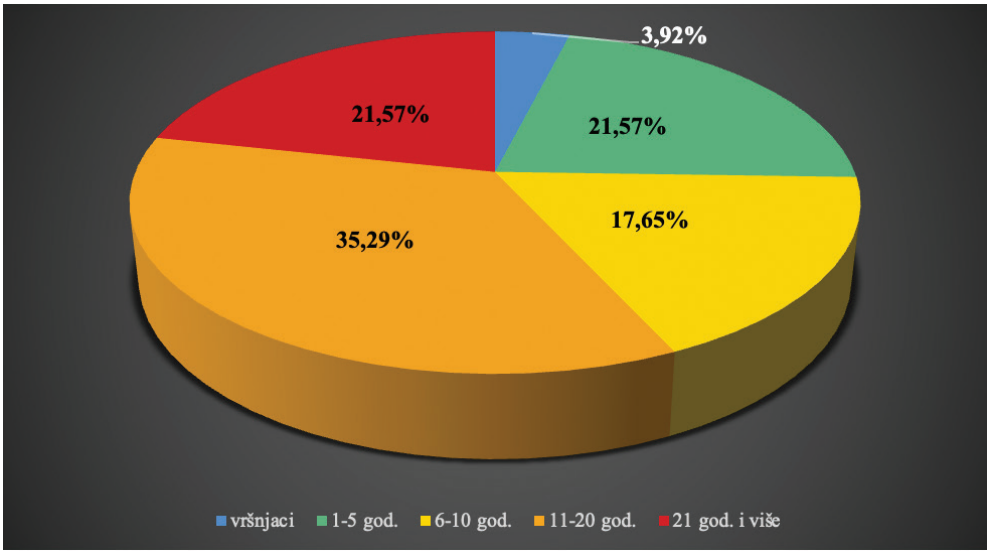

Kao što je rečeno, kod poklisarskih parova razlika u godinama bila je gotovo pravilo: unutar analiziranoga razdoblja poklisari su u 96% slučajeva bili različite dobi. Sljedeći grafikoni 13, 14 i 15 predočavaju razlike u godinama kod poklisarskih parova u tri odabrana razdoblja. Što se tiče prvoga razdoblja, njegova najočitija specifičnost iznimno je velik postotak poklisarskih parova kod kojih je razlika između šest i deset godina. Kad se tome pridruži činjenica da tada postoji i znatan udio poklisarskih parova s razlikom od jedne do pet godina, postaje jasno da su u prvom razdoblju razlike u dobi poklisara bile nešto manje izražene nego u drugim dvama (a to potvrđuje i najniža vrijednost za prosječnu razliku u godinama koju nalazimo upravo u prvom razdoblju, što je vidljivo iz tablice 6). Drugo razdoblje specifično je po naglom porastu slučajeva u kojima je razlika između poklisara bila dvadeset i više godina (čak 21,75%). Treba se prisjetiti da se upravo unutar toga razdoblja – preciznije, 90-ih godina 16. stoljeća – javljaju poklisarski parovi koji su „rekorderi" po razlici u godinama te da je u tom periodu prosječna razlika u godinama najveća (tablica 6). Konačno, u trećem razdoblju osjetno je porastao broj parova s razlikom od jedne do pet te onih od jedanaest do dvadeset godina, koji zajedno čine čak 70% svih parova. Moglo bi se reći da je to razdoblje kad su razlike u godinama poklisara išle prema krajnostima, tj. bile ili male ili znatne – na drugi način rečeno, tada je bilo najmanje poklisarskih parova s „umjerenom" razlikom od šest do deset godina.

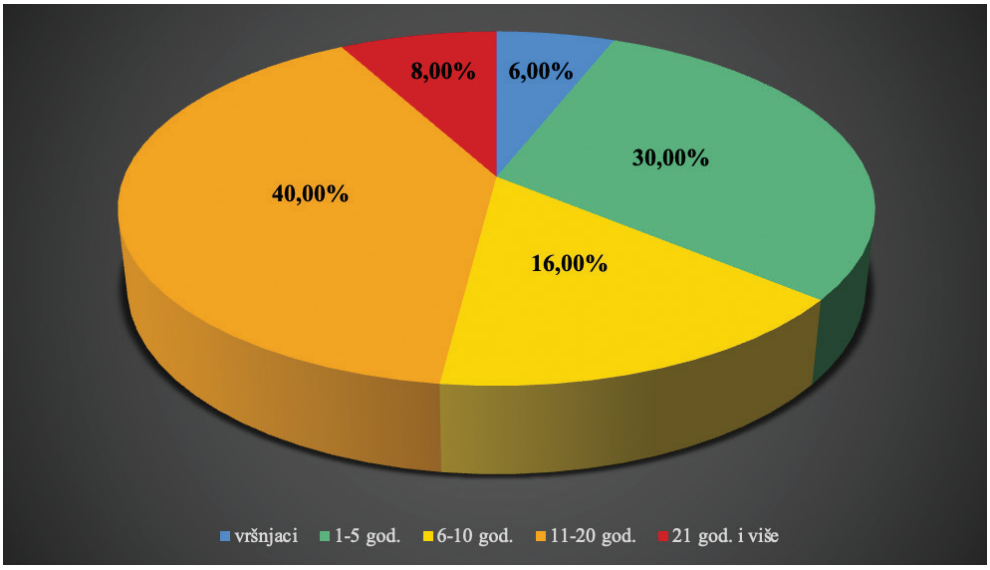
Grafikon 13. Razlika u dobi unutar poklisarskih parova od 1526. do 1579.

Grafikon 14. Razlika u dobi unutar poklisarskih parova od 1580. do 1632.

Grafikon 15. Razlika u dobi unutar poklisarskih parova od 1633. do 1687.

Što se tiče promjena u iskustvu poklisara tijekom tri analizirana razdoblja, iz tablice 8 odmah je uočljiv općeniti trend: prethodno poklisarsko i prethodno ukupno diplomatsko iskustvo više-manje su slični u prva dva razdoblja, a u trećem dolazi do osjetnoga pada. Drugim riječima, nakon 30-ih godina 17. stoljeća dubrovački poklisari u svakom su pogledu bili znatno manje iskusni nego u prethodnim razdobljima (što ne čudi jer su poklisari u tom razdoblju bili i osjetno mlađi nego u prethodnima, kao što je vidljivo iz tablice 6). Kad je riječ o suptilnijim trendovima, treba naglasiti jedan koji je vezan uz prva dva razdoblja: dok je prosječno poklisarsko iskustvo u njima gotovo identično, kod prosječnoga ukupnog iskustva ipak postoji primjetna razlika. Naime, poklisari u prvom razdoblju bili su nešto iskusniji od onih u drugom. Dakle, čini se da su dubrovački poklisari u prosjeku imali najviše prethodnoga iskustva – i općenito i u nošenju tributa – u prvom od tri analizirana razdoblja.

Tablica 8. Prosječan broj prethodnih poklisarskih i diplomatskih misija poklisara u trima razdobljima

Razdoblje	Prosječan broj prethodnih poklisarskih misija poklisara	Prosječan broj svih diplomatskih misija poklisara
1526. – 1579.	2,43	4,09
1580. – 1632.	2,46	3,48
1633. – 1687.	1,67	2,04

Slični trendovi vidljivi su kad se u obzir uzme zajedničko iskustvo poklisarskih parova (tablica 9). I tu se odmah primjećuje osjetan pad obaju aspekata iskustva u trećem razdoblju. Posebno je dramatičan pad ukupnoga iskustva: u trećem razdoblju parovi su imali manje od polovine prosječnoga iskustva od svojih kolega iz prvoga razdoblja. Kao i kod pojedinaca, poklisarsko iskustvo parova u prvom i drugom razdoblju gotovo je identično, ali su parovi iz prvoga razdoblja imali više ukupnoga iskustva. Što se tiče razlika u iskustvu unutar poklisarskih parova, one također osjetno opadaju u trećem razdoblju. U prvom i drugom razdoblju razlika u poklisarskom iskustvu ostaje gotovo identična, dok je kod ukupnoga iskustva izraženija u prvom.

Tablica 9. Prosječan broj prethodnih poklisarskih i diplomatskih misija poklisarskih parova u trima razdobljima

Razdoblje	Prosječno poklisarsko iskustvo poklisarskoga para	Prosječno ukupno iskustvo poklisarskoga para	Prosječna razlika u poklisarskom iskustvu unutar para	Prosječna razlika u ukupnom iskustvu unutar para
1526. – 1579.	4,87	8,18	1,87	5,25
1580. – 1632.	4,83	6,83	1,78	3,94
1633. – 1687.	3,2	3,9	0,95	2,18

Naravno, kao i kod analize dobi poklisara, i ovdje se postavlja pitanje koliko su specifične okolnosti nakon velikoga potresa utjecale na brojeve za treće razdoblje. Mogu li se osjetne razlike spram prethodna dva razdoblja smatrati dugoročnim trendom koji je bio prisutan i prije potresa ili se radi isključivo o posljedicama Velike trešnje? Da bismo odgovorili na to pitanje, i u ovom slučaju razdvojili smo treće razdoblje u dva podrazdoblja, ono prije i poslije velikoga potresa. Rezultati vidljivi u tablicama 10 i 11 pokazuju da je opadanje u oba aspekta iskustva poklisara te poklisarskih parova vidljivo već i prije potresa. Jednako tako, smanjivanje razlika u poklisarskom i ukupnom iskustvu postoji i u godinama prije 1667. Dakle, čini se da je veliki potres samo *ubrzao* trendove koji su već bili prisutni sredinom 17. stoljeća.

Tablica 10. Prethodno iskustvo poklisara u podrazdobljima 1633. – 1667. i 1668. – 1687. izraženo u broju misija

Razdoblje	Prosječno poklisarsko iskustvo poklisara	Prosječno ukupno iskustvo poklisara
1633. – 1667.	1,77	2,47
1668. – 1687.	1,48	1,22

Tablica 11. Prethodno iskustvo poklisarskih parova u podrazdobljima 1633. – 1667. i 1668. – 1687. izraženo u broju misija

Razdoblje	Prosječno poklisarsko iskustvo poklisarskoga para	Prosječno ukupno iskustvo poklisarskoga para	Prosječna razlika u poklisarskom iskustvu unutar para	Prosječna razlika u ukupnom iskustvu unutar para
1633. – 1667.	3,45	4,8	1,18	2,87
1668. – 1687.	2,73	2,26	0,5	0,75

Rezultati provedenih analiza mogli bi se ukratko sažeti na sljedeći način. Poklisari prvoga razdoblja bili su u svakom pogledu najiskusniji, a po dobi u sredini između ekstrema prvoga i, posebno, trećega razdoblja. U drugom razdoblju poklisari su bili nešto stariji nego u drugim dvama, dobna razlika unutar parova bila je najizraženija, a po iskustvu su bili blizu, ali ipak nešto manje iskusni nego oni u prvom razdoblju. Ozbiljna odstupanja primjetna su tek u trećem razdoblju, kada ključne analizirane vrijednosti opadaju: poklisari nakon 1633. istovremeno su mnogo mlađi i mnogo manje iskusni od svojih prethodnika.

Naravno, pitanje je zašto. Što se to događa negdje od sredine 17. stoljeća, a najočitije nakon 1667.? Proces tipičan za to razdoblje i koji odmah pada na pamet naglo je demografsko slabljenje patricijata.[48] No nije jasno kako bi smanjivanje broja mogućih kandidata za diplomatsku službu dovelo do opadanja njihovih godina i njihova iskustva. Dapače, činjenica da je kandidata bilo manje prije je mogla dovesti do porasta njihova iskustva i dobi jer bi značilo da se isti biraju češće. Stoga se kao vjerojatnije objašnjenje za specifičnost razdoblja nakon 1633. nameće smanjivanje interesa za odlazak na Balkan, odnosno za prihvaćanje poklisarske službe, među vlastelinima. Ono je moglo biti posljedica gubitka važnosti balkanske trgovine za vlastelu,[49] ali, djelomično, i kriza u odnosima s Portom, što je činilo poslanstva sve opasnijima (što je zacijelo slučaj nakon 1667.). Dakle, promjena okolnosti dovela je do nestanka pojedinaca, poput spominjanoga Miha Klementova Gozze, koji su očito imali dobrih razloga da na Portu idu svake druge ili treće godine. Nakon 1633. nestaju istinski poklisari „veterani", pojedinci s doista velikim iskustvom na Porti. Najiskusniji po broju poslanstava harača su Marin Nikolin Ragnina i Marin (Marojica) Bernardov Caboga, koji su odradili po četiri poslanstva – što je više nego upola manje od najiskusnijih poklisara iz

[48] Vidi, sažeto i najrecentnije, u: Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1, 144-145.

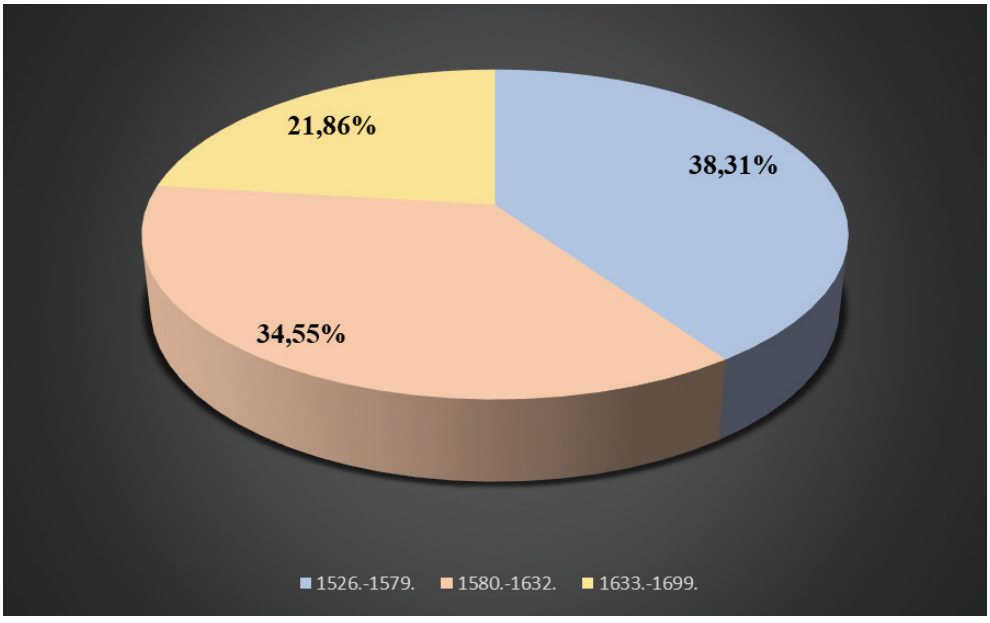
[49] Za opadanje važnosti balkanske trgovine za Dubrovnik nakon 1620-ih vidi: Marco Moroni, *L'impero di San Biagio: Ragusa e i commerci balcanici dopo la conquista turca (1521-1620)* (Bologna: Il Mulino, 2011), 229-236.

prethodnih razdoblja.[50] Naposljetku, postoji još jedno vrlo jednostavno objašnjenje za opadanje diplomatskoga iskustva u trećem razdoblju, a to je smanjenje „volumena" dubrovačkih diplomatskih aktivnosti.[51] Činjenica da je u trećem razdoblju cjelokupni broj diplomatskih misija znatno niži nego u prethodna dva djelomično objašnjava zašto su diplomati nakon 1633. bili manje iskusni – jednostavno, imali su manje prilika steći iskustvo (tablica 12 i grafikon 16).

Tablica 12. Broj svih diplomatskih misija Republike u trima razdobljima

Razdoblje	Broj diplomatskih misija
1526. – 1579.	295
1580. – 1632.	266
1633. – 1699.	209

Grafikon 16. Udio diplomatskih misija po razdobljima unutar svih diplomatskih misija između 1526. i 1687.

[50] Vesna Miović lucidno upozorava na to opadanje poklisarskoga iskustva i navodi primjere Restija i Caboge: Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 25.

[51] Jedan od razloga za smanjenje diplomatskih aktivnosti možda su bile opsežne mjere štednje koje se provode u tom razdoblju: Vuk Vinaver, „Dubrovačka nova ekonomska politika početkom XVII veka", *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 4-5 (1956): 417-453, osobito 424.

Zaključak

S obzirom na složenu argumentaciju ovoga članka, u njegovu zaključku čini se najmudrijim primijeniti klasičnu taktiku – sažeti najvažnije nalaze. Provedena kvantitativna analiza poklisara harača između 1526. i 1687. pokazala je da je dubrovački Senat doista imao tendenciju prakticirati „klasični model" starijega i mlađega poklisara, ali uz niz odstupanja. U gotovo polovini slučajeva (46,75%) taj model strogo je poštovan jer je i prethodno poklisarsko i ukupno diplomatsko iskustvo bilo koncentrirano kod starijega poklisara. No postojala su i veća odstupanja: na primjer, u 11,04% slučajeva mlađi poklisar imao je više poklisarskoga i ukupnoga iskustva od starijega, a poslanstva sastavljena od dvojice poklisara početnika, bez ikakva prethodnoga iskustva u nošenju harača, činila su čak 11,18% svih slučajeva.

Prosječna dob poklisara u promatranom razdoblju iznosila je 42,51 godinu, pri čemu je stariji član poslanstva u prosjeku imao 48,15, a mlađi 36,86 godina. Prosječna razlika između njih bila je 10,75 godina, a prosječna dob pri prvoj poklisarskoj misiji iznosila je 39,01 godinu. No unutar tih uprosječenih okvira javljaju se i ekstremni slučajevi. Najmlađi poklisari u navedenom razdoblju bili su Miho Franov Resti i Bernard Marinov Sorgo, koji su harač nosili s navršene 23 godine, a najstariji poklisar bio je Miho Marija-Serafinov Zamagna, koji je u Istanbul putovao u svojoj 71. godini.

Što se tiče diplomatskoga iskustva poklisara, prosječno prethodno poklisarsko iskustvo iznosilo je 2,19 misija, dok je prosjek svih prethodnih diplomatskih misija (uključujući i poklisarske) bio 3,22. Najiskusniji po broju poklisarskih misija bio je Miho Klementov Gozze, koji je između 1575. i 1599. harač nosio deset puta, dok su drugi veterani poput Ivana Nikolina Palmote i Marina Matova Ghetaldija odradili po devet poklisarskih misija. Kad se iskustvo razumije šire, kao zbroj svih diplomatskih poslanstava na Istok i Zapad, u prvi plan dolaze diplomati poput Ivana Stjepanova Palmote, koji je prije svoje jedine poklisarske misije odradio 23 druga poslanstva, te Marina Matova Ghetaldija, s ukupno 18 raznovrsnih misija. Zanimljivo je da su se najiskusniji poklisari uvelike preklapali s najiskusnijim diplomatima uopće, iako su postojale i neke značajne iznimke.

Rodovska analiza otkrila je jasne razlike u „poklisarskom profilu" pojedinih vlasteoskih rodova. Po udjelu poklisara među diplomatima i udjelu poklisarskih misija unutar ukupnih misija svojih pripadnika rod Resti pokazao se najizrazitije „poklisarskim", a Sorgo, Menze, Cerva i Bona također su se isticali iznadprosječnom zastupljenošću u poslanstvima harača. Nasuprot njima, rodovi poput Pozza, Grade, Gondola, Ghetaldi i Gozze rjeđe su davali poklisare i manji dio svojih diplomatskih aktivnosti ostvarivali na poklisarskim misijama. Pokušaj da se te intrigantne razlike objasne faktorima poput zanimanja za balkansku trgovinu ili političkim utjecajem pojedinih rodova dao je tek djelomično uvjerljive rezultate.

Konačno, dijakronijska perspektiva pokazala je da su poklisari tijekom prva dva razdoblja (1526. – 1579. i 1580. – 1632.) bili relativno slične dobi i iskustva, a u trećem razdoblju (1633. – 1687.) populacija se vidljivo „pomladila" i istodobno postala manje iskusna. U posljednjem razdoblju prosječna dob poklisara pala je na 37,63 godine, dok je prosječan broj prethodnih poklisarskih misija po poklisaru pao na 1,67, a prosječan broj svih diplomatskih misija na 2,04. To jasno govori da je Republika u drugoj polovini 17. stoljeća u Istanbul slala mlađe i manje iskusne vlasteline. Među razloge koji su pridonijeli toj promjeni treba ubrojiti opadanje interesa vlastele za balkansku trgovinu, krize u odnosima s Osmanlijama (osobito nakon 1667.), kao i generalno smanjenje broja diplomatskih misija primjetno u spomenutom razdoblju.

Ovaj tekst pokazao je koliko plodonosan može biti pomalo neočekivan spoj povijesti diplomacije i kvantitativne, odnosno statističke analize. Takav pristup omogućio je odgovore na važna pitanja koja ostaju izvan dosega klasične kvalitativne analize. No treba istaknuti da se dobiveni odgovori uglavnom svode na *niz brojeva*, odnosno niz postotaka i prosjeka. Tu se pokazuje specifičnost, ali i ograničenost kvantitativnoga pristupa: on dovodi do izrazito preciznih rezultata – preciznih do u decimalu – ali sami ti rezultati nisu cjelovit odgovor jer nužno otvaraju nova pitanja. Najočitije, otvaraju pitanje koje je povjesničarima uvijek bilo najvažnije, a to je – zašto? Drugim riječima, rezultati kvantitativne analize pred povjesničara stavljaju zadatak da ih objasni kvalitativnom analizom, odnosno promišljanjem konteksta koji ih je uzrokovao.[52] Ovaj članak nastojao je ponuditi takvu kontekstualizaciju, to jest objašnjenje kvantitativnih rezultata, ali je očito da u tom pogledu ostaje još mnogo posla. Ono što je glavni doprinos članka jest da je jasno upozorio na niz zanimljivih fenomena, a ne da ih je definitivno objasnio. Jednostavno rečeno, dobivši niz važnih odgovora, dobili smo i niz važnih, novih pitanja.

[52] Za klasičnu artikulaciju toga problema vidi: Robert W. Fogel, „The Limits of Quantitative Methods in History", *American Historical Review* 80 (1975), br. 2: 329-350.

PRILOG

Prilog 1. Popis poklisarskih parova od 1526. do 1687.

Godina	Ime poklisara	
1526.	Ivan Nikolin Palmota	Dominik Marinov Ragnina
1527.	Miho Franov Resti	Sigismund Junijev Gozze
1528.	Stjepan Nikolinov Gondola	Dominik Marinov Ragnina
1529.	Ivan Stjepanov Sorgo	Dominik Marinov Ragnina
1530.	Marin Božov Gozze	Andrija Franov Sorgo
1531.	Ivan Nikolin Palmota	Dominik Marinov Ragnina
1532.	Marin Ivanov Caboga	Petar Ivanov Bona
1533.	Ivan Nikolin Palmota	Sigismund Junijev Gozze
1534.	Ivan Stjepanov Sorgo	Sigismund Junijev Gozze
1535.	Ivan Nikolin Palmota	Sigismund Junijev Gozze
1536.	Sigismund Junijev Gozze	Ivan Nikolin Palmota
1537.	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)	Marin Božov Gozze
1538.	Ivan Nikolin Palmota	Sigismund Junijev Gozze
1539.	Marin Petrov Saraca	Marin Božov Gozze
1540.	Martolica Ivanov Caboga	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1541.	Stjepan Antunov Gozze	Ivan Nikolin Palmota
1542.	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)	Sigismund Junijev Gozze
1543.	Ivan Šimunov Bona	Klement Božov Gozze
1544.	Nikola Leonardov Georgio	Ivan Nikolin Palmota
1545.	Miho Markov Luccari	Martolica Ivanov Caboga
1546.	Klement Božov Gozze	Nikola Jakovljev Bona
1547.	Ivan Šimunov Bona	Miho Markov Luccari
1548.	Jeronim Pavlov Gradi	Ivan Stjepanov Sorgo
1549.	Nikola Jakovljev Bona	Miho Markov Luccari
1550.	Josip Martolov Georgio	Klement Božov Gozze
1551.	Jakov Antunov Benessa	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1552.	Marin Mihov Bona	Marin Petrov Cerva (1511. – 1575.)
1553.	Marin Petrov Cerva (1511. – 1575.)	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1554.	Nikola Vlahov Sorgo	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1555.	Božo Ivanov Saraca	Marin Mihov Bona
1556.	Pasko Damjanov Benessa	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1557.	Pasko Damjanov Benessa	Marin Petrov Cerva (1511. – 1575.)
1558.	Junije Vincentov Pozza	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)
1559.	Nikola Jakovljev Bona	Marin Petrov Cerva (1511. – 1575.)

Godina	Ime poklisara	
1560.	Šimun Matov Benessa	Jeronim Markov Bassegli
1561.	Šimun Matov Benessa	Jakov Ivanov Menze
1562.	Andrija Damjanov Bonda	Nikola Vlahov Sorgo
1563.	Nikola Federikov Menze	Marin Petrov Cerva (1511. – 1575.)
1564.	Ivan Nikolin Georgio	Andrija Damjanov Bonda
1565.	Marin Matov Ghetaldi (1499. – 1573.)	Orsat Junijev Cerva
1566.	Ivan Nikolin Georgio	Šimun Marinov Menze
1567.	Nikola Vlahov Sorgo	Miho Markov Luccari
1568.	Savin Lujov Gozze	Đuro Ivanov Menze
1569.	Jeronim Franov Caboga	Marin Županov Bona
1570.	Miho Markov Luccari	Junije Orsatov Georgio
1571.	Marin Benediktov Resti	Ivan Stjepanov Palmota
1572.	Ivan Marinov Resti	Andrija Damjanov Bonda
1573.	Marin Franov Tudisio	Đuro Ivanov Menze
1574.	Marin Orsatov Georgio	Nikola Junijev Martinussio
1575.	Luka Franov Luccari	Miho Klementov Gozze
1576.	Valentin Orsatov Georgio	Junije Vincentov Pozza
1577.	Ivan Marinov Bucchia	Miho Klementov Gozze
1578.	Savin Lujov Gozze	Frano Nikolin Georgio
1579.	Frano Franov Luccari	Mato Marinov Ghetaldi
1580.	Miho Marija-Serafinov Zamagna	Frano Nikolin Georgio
1581.	Stjepan Dragojev Cerva	Marin Orsatov Georgio
1582.	Orsat Dragojev Cerva	Miho Klementov Gozze
1583.	Stjepan Dragojev Cerva	Miho Vlahov Sorgo
1584.	Lucijan Franov Caboga	Frano Nikolin Georgio
1585.	Valentin Orsatov Georgio	Miho Klementov Gozze
1586.	Orsat Dragojev Cerva	Frano Nikolin Georgio
1587.	Miho Klementov Gozze	Lucijan Franov Caboga
1588.	Marin Pavlov Saraca	Stjepan Dragojev Cerva
1589.	Nikola Petrov Prodanello	Ivan Lovrov Sorgo (1541. – 1591.)
1590.	Lucijan Franov Caboga	Miho Klementov Gozze
1591.	Miho Vlahov Sorgo	/
1592.	Lucijan Franov Caboga	Miho Klementov Gozze
1593.	Andrija Marinov Resti	Vladislav Marinov Bona
1594.	Tomo Pavlov Sorgo	Valentin Orsatov Georgio
1595.	Šimun Nikolin Ragnina	Miho Klementov Gozze
1596.	Savin Petrov Sorgo	Martolica Dragojev Cerva
1597.	Šimun Nikolin Ragnina	Miho Klementov Gozze
1598.	Stjepan Šipijonov Caboga	Miho Marija-Serafinov Zamagna

Godina	Ime poklisara	
1599.	Miho Klementov Gozze	Antun Šipijonov Caboga
1600.	Sekundo Benediktov Gondola	Serafin Miho-Marijin Zamagna
1601.	Marin Božov Proculo	Vlaho Nikolin Sorgo
1602.	Petar Ivanov Georgio	Jakov Franov Bobali
1603.	Marin Božov Proculo	Vlaho Nikolin Sorgo
1604.	Marko Tomov Bassegli (1544. – 1625.)	Jakov Franov Bobali
1605.	Vlaho Nikolin Sorgo	Petar Andrija Ivanov Resti
1606.	Marin Matov Ghetaldi (1568. – 1626.)	Jakov Franov Bobali
1607.	Frano Miha Marije Zamagna	Marin Marinov Bona
1608.	Petar Božov Proculo	Jakov Petrov Luccari
1609.	Marin Orsatov Gondola	Marin Božov Proculo
1610.	Josip Nikolinov Menze	Petar Božov Proculo
1611.	Jakov Franov Bobali	Dominik Nikolinov Menze
1612.	Bernard Marinov Binciola	Orsat Martoličin Cerva
1613.	Petar Božov Proculo	Josip Nikolinov Menze
1614.	Jakov Franov Bobali	Dominik Nikolinov Menze
1615.	Orsat Martoličin Cerva	Bernard Marinov Binciola
1616.	Dominik Nikolinov Menze	Benedikt Matov Ghetaldi
1617.	Marin Andrijin Sorgo	Bernard Marinov Binciola
1618.	Marin Andrijin Sorgo	Dominik Nikolinov Menze
1619.	Jakov Franov Bobali	Dominik Nikolinov Menze
1620.	Luka Đurov Menze	Marin Andrijin Sorgo
1621.	Orsat Martoličin Cerva	Nikola Marinov Binciola
1622.	Marin Božov Proculo	Marin Andrijin Sorgo
1623.	Luka Đurov Menze	Gabrijel Gabrijelov Cerva
1624.	Petar Franov Sorgo	Benedikt Matov Ghetaldi
1625.	Lovro Ivanov Sorgo	Pavao Junijev Gradi
1626.	Benedikt Matov Ghetaldi	Marin Andrijin Sorgo
1627.	Marin Božov Proculo	Pavao Junijev Gradi
1628.	Petar Franov Sorgo	Ivan Nikolin Gondola
1629.	Nikola Franov Sorgo	Dominik Nikolinov Menze
1630.	Jakov Franov Bobali	/
1631.	Marin Martoličin Cerva	Luka Đurov Menze
1632.	Jakov Franov Bobali	Marin Andrijin Sorgo
1633.	Nikola Ivanov Palmota	/
1634.	Marin Božov Proculo	Marin Savinov Menze
1635.	Petar Franov Sorgo	/
1636.	Nikola Gaudencijev Sorgo	Frano Marinov Tudisio

Godina	Ime poklisara	
1637.	Marin Andrijin Sorgo	Augustin Mihov Bona
1638.	Ivan Mihov Menze	Luka Andrijin Sorgo
1639.	Marin Savinov Menze	Augustin Mihov Bona
1640.	Marin Petrov Cerva (1590. – 1660.)	Nikolica Markov Bassegli
1641.	Augustin Mihov Bona	Nikola Gaudencijev Sorgo
1642.	Džore Džorin Palmota	Klement Mihov Menze
1643.	Marin Andrijin Sorgo	Junije Jeronimov Resti
1644.	Petar Mihov Sorgo	Nikolica Markov Bassegli
1645.	Ivan Mihov Menze	Miho Gaudencijev Sorgo
1646.	Sekundo Nikolin Bucchia	Pavao Lukin Gozze
1647.	Marin Savinov Menze	Miho Gaudencijev Sorgo
1648.	Marin Nikolin Ragnina	Vladislav Franov Bona
1649.	Frano Marinov Tudisio	Božo Stjepanov Proculo
1650.	Nikolica Markov Bassegli	Ivan Lovrov Sorgo (1619. – 1658.)
1651.	Marin Nikolin Ragnina	Miho Gaudencijev Sorgo
1652.	Marin Vlahov Sorgo	Božo Stjepanov Proculo
1653.	Džore Džorin Palmota	Nikolica Pavlov Gondola
1654.	Ivan Petrov Georgio	Jeronim Sigismundov Sorgo
1655.	Dominik Matov Benessa	Trojan Lampričin Cerva
1656.	Marin Vlahov Sorgo	Božo Stjepanov Proculo
1657.	Marin Nikolin Ragnina	Jakov Ivanov Palmota
1658.	Ivan Petrov Georgio	Martolica Orsatov Cerva
1659.	Trojan Lampričin Cerva	Marin Bernardov Caboga
1660.	Andrija Junijev Pozza	Marin Nikolin Gozze
1661.	Marko Tomov Bassegli (1632. – 1705.)	Marin Vlahov Sorgo
1662.	Marin Nikolin Ragnina	Martolica Orsatov Cerva
1663.	Andrija Pavlov Pozza	Vladislav Đurov Bona
1664.	Andrija Junijev Pozza	Miho Matov Resti
1665.	Jakov Ivanov Palmota	Marin Franov Bona
1666.	Martolica Kristov Zamagna	Mato Marinov Menze
1667.	Nikolica Ivanov Bona	Jakov Ivanov Palmota
1668.	Antun Junijev Resti	Orsat Marinov Sorgo
1669.	Junije Gabrijelov Cerva	Mato Marinov Bona
1670.	Miho Martoličin Cerva	Bernard Marinov Sorgo
1671.	Marin Bernardov Caboga	Đuro Sekundov Bucchia
1672.	Mato Ivanov Gondola	Orsat Marinov Sorgo
1673.	Savin Marinov Menze	Orsat Savinov Ragnina
1674.	Dominik-Marin Junijev Resti	Đuro Sekundov Bucchia

Godina	Ime poklisara	
1675.	Rafo Lukin Gozze	Orsat Savinov Ragnina
1676.	Frano Sigismundov Gradi	Marin Sekundov Bucchia
1677.	Marin Bernardov Caboga	Đuro Sekundov Bucchia
1678.	Sekundo Jeronimov Gozze	/
1679.	Rafo Lukin Gozze	/
1680.	Orsat Savinov Ragnina	Frano Sigismundov Gradi
1681.	Frano Sigismundov Gradi	/
1682.	Luka Franov Bona	Luka Nikolin Gozze
1683.	Pavao Nikoličin Gondola	Stjepan Božov Proculo
1685.	Ivan Karlo Marinov Sorgo	Marin Martolica Marinov Cerva
1686.	Ivan Junijev Gradi	Orsat Nikolin Gozze
1687.	Marin Bernardov Caboga	Vladislav Sekundov Bucchia

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik – Acta Consilii Rogatorum (HR-DADU-3).

Hrvatska – Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik – Litterae et Commissiones Levantis (HR-DADU-8.1).

Objavljeni izvori i literatura

Fletcher, Catherine. *Diplomacy in Renaissance Rome. The Rise of the Resident Ambassador*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Fogel, Robert W. „The Limits of Quantitative Methods in History." *American Historical Review* 80 (1975), br. 2: 329-350.

Krekić, Bariša. „O problemu koncentracije vlasti u Dubrovniku u XIV i XV vijeku". *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 24-25 (1986): 397-406.

Krekić, Bariša. „Influence politique et pouvoir économique à Dubrovnik (Ragusе) du XIIIe au XVIe siècle". U: *Gerarchie economiche e gerarchie sociali – secoli XII-XVIII*, uredila Annalisa Guarducci, 241-258. Firenze: Le Monnier, 1990.

Krizman, Bogdan. *O dubrovačkoj diplomaciji*. Zagreb: Školska knjiga, 1951.

Krizman, Bogdan. *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*. Zagreb: IBI-Poduzeće za izdavanje, prodaju i distribuciju knjiga, 1957.

Kunčević, Lovro. „Decision-Making in the Foreign Policy of Early Modern Ragusa (Dubrovnik)". *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti* 566 = 58 (2024): 17-42.

Lonza, Nella. *Kazalište vlasti. Ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009.

Mattingly, Garrett. *Renaissance Diplomacy*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1955.

Miović, Vesna. *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003.

Miović, Vesna. *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2022.

Moroni, Marco. *L'impero di San Biagio: Ragusa e i commerci balcanici dopo la conquista turca (1521-1620)*. Bologna: Il Mulino, 2011.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika*, svezak 1: *Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2011.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika*, svezak 2: *Vlasteoski rodovi (A-L)*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika*, svezak 3: *Vlasteoski rodovi (M-Z)*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2012.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika*, svezak 6: *Odabrane biografije (PI-Z)*. Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2015.

Vinaver, Vuk. „Dubrovačka nova ekonomska politika početkom XVII veka". *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 4-5 (1956): 417-453.

Zlatar, Zdenko. *Between the Double Eagle and the Crescent: The Republic of Dubrovnik and the Origins of the Eastern Question*. Boulder: East European Monographs, 1992.

Zlatar, Zdenko. „Huius… est omnis reipublicae potestas: sudjelovanje vlasteoskih rodova u vlasti (1440-1640)". *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 40 (2002): 147-168.

Zlatar, Zdenko. „Udio vlastele u dubrovačkoj kreditnoj trgovini (1520-1623): kvantitativna analiza vjerovnika". *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 45 (2007): 131-158.

Zovko, Valentina. „Age Structure of Dubrovnik's Ambassadors who Worked in Pairs at the Beginning of the 15th Century". U: *Dzieciństwo i starość w ujęciu historyków* [Childhood and Old Age in Historiography], uredile Anna Obara-Pawłowska i Małgorzata Kołacz-Chmiel, 189-207. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016.

Lovro Kunčević [*]
Vedran Stojanović [**]

Ragusan Tribute Ambassadors, 1526–1687: A Quantitative Analysis of Age, Diplomatic Experience, and Noble Lineage

Summary

This article offers a quantitative analysis of the tribute ambassadors (Croatian *poklisari*) of the Republic of Ragusa between 1526 and 1687, focusing on their age, previous diplomatic experience, and patrician lineage. Drawing on a purpose-built nodegoat database comprising 818 missions and 366 diplomats, largely reconstructed from the *Litterae et commissiones Levantis/Ponentis* and the *Consilium Rogatorum* series, the authors demonstrate that approximately 79% of all diplomats in the observed period were patricians and that almost half of them (44.26%) served at least once as tribute envoys. Tribute missions thus emerge as both a central and frequent component of Ragusan diplomacy, generating a quasi-permanent representation at the Ottoman court even in the absence of formally appointed resident ambassadors.

The first part of the study reassesses the "classical model" according to which each tribute mission consisted of an older and a younger ambassador. Detailed statistical analysis of age and experience has confirmed that the Senate usually preferred pairs in which the older member possessed more tribute-bearing and overall diplomatic experience. At the same time, however, numerous systematic deviations from this pattern have been identified: in 11.04% of cases, the younger envoy was actually more experienced, while in about 11.18% of missions both envoys were complete novices in carrying the tribute. The study subsequently reconstructs the age structure of the envoys (with an overall average of 42.51 years) and highlights extreme cases ranging from very young envoys in their early twenties to men in their late sixties and early seventies. It further identifies the most experienced individual envoys and pairs, distinguishing between "tribute-bearing specialists" such as Miho Klementov Gozze, who carried the tribute ten times, and diplomats such as Ivan Stjepanov Palmota, whose exceptional experience lay primarily in non-tribute missions.

The final sections examine the distribution of tribute service among patrician lineages and the long-term evolution of age and experience. The analysis demonstrates that certain lineages (especially the Resti family, but also the Sorgo, Menze, Cerva, and Bona) were disproportionately prone to participate in tribute-bearing missions, whereas others (Pozza, Grade, Gondola, Ghetaldi, Gozze) appear relatively underrepresented in such

[*] Lovro Kunčević, Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik, Lapadska obala 4, 20 000 Dubrovnik, Croatia, E-mail: lovro.kuncevic@gmail.com

[**] Vedran Stojanović, Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Dubrovnik, Lapadska obala 4, 20 000 Dubrovnik, Croatia, E-mail: vedranstojanovic44@gmail.com

missions, even though attempts to correlate these patterns with Balkan trade networks or political influence remain inconclusive. From a diachronic perspective, the study demonstrates a marked "rejuvenation" of tribute envoys and a simultaneous decline in their experience after 1633, particularly following the 1667 earthquake, a trend linked to reduced diplomatic activity, changing attitudes toward service in the Balkans, and growing risks along the route. By combining prosopography, database methods, and statistical analysis, the study not only refines our understanding of Dubrovnik's tribute diplomacy, but also raises new questions about the social logic of diplomatic appointments and the internal dynamics of the patrician elite.

Keywords: Republic of Ragusa, tribute ambassadors, diplomacy, Ottoman Empire, quantitative analysis, noble families, sixteenth and seventeenth centuries